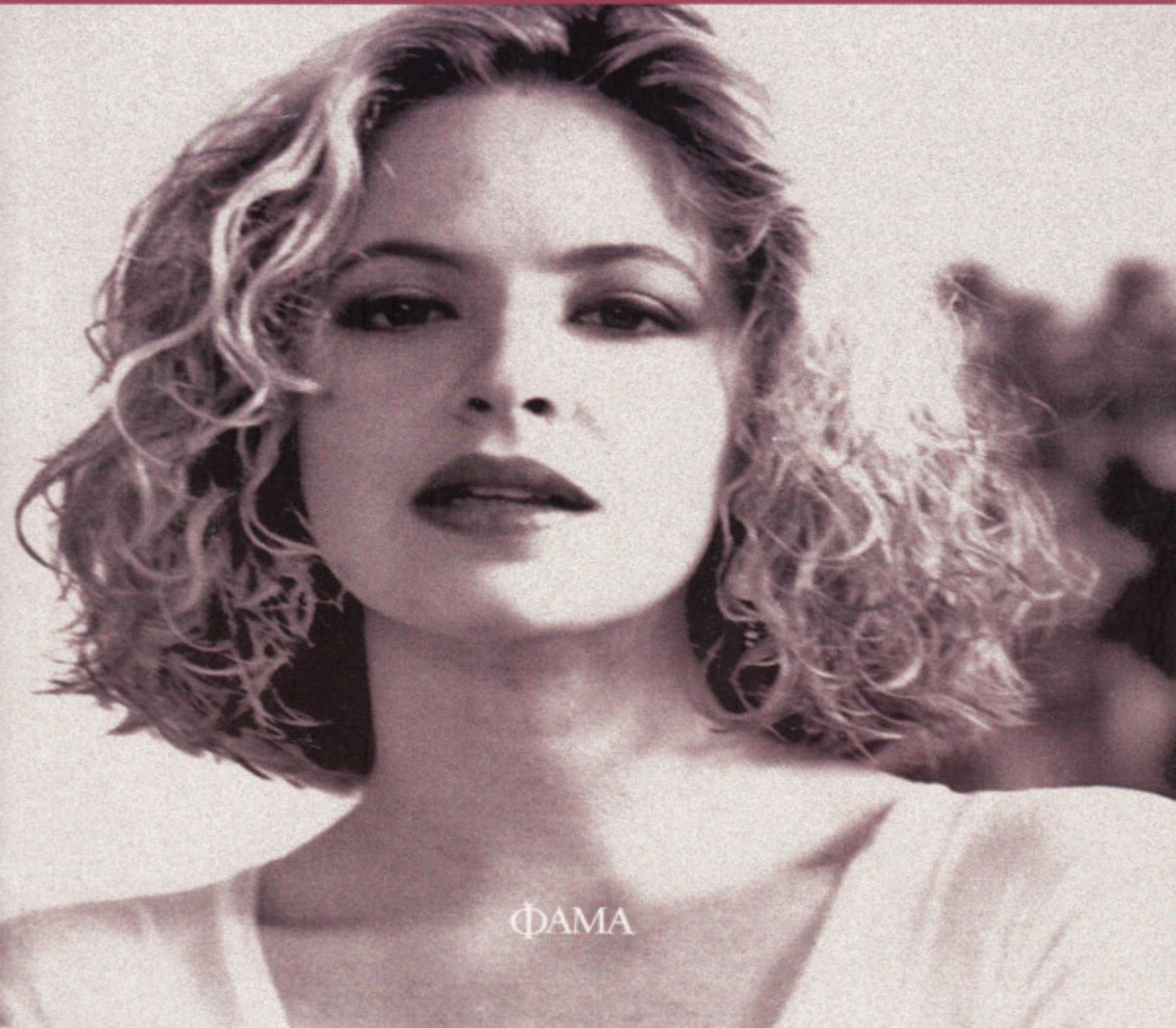

Франсоаз Саган

След месец, след година

ФАМА

ФРАНСОАЗ САГАН

СЛЕД МЕСЕЦ, СЛЕД ГОДИНА

Превод: Елка Лазарова

chitanka.info

Франсоаз Саган (1935–2004), една от иконите на съвременната литература, прави невероятен бум с първата си творба „Добър ден, тъга“, която мигновено взривява книжния пазар. Причината е не само в качеството на романа, трепетен и четивен, лек и същевременно дълбок, но и в това, че авторката е едва осемнайсетгодишна — а преплетените любовни истории на нейните герои са опасни с неприсъща за подобна възраст зрелост, трезвост и дори с нежен цинизъм. Франсоа Мориак нарича младата писателка „чаровно малко чудовище“, романът е преведен на десетки езици и се превръща в мегаселър по цял свят. Дори в САЩ, където интересът традиционно се ограничава най-вече до англоезичната литература, само за две години са продадени милион и сто хиляди екземпляра.

Следват „Обичате ли Брамс?“, „След месец, след година“, „Дивните облаци“, „Усмивка почти“ и още множество романи и сборници с разкази, белязани от неизменен успех, в който Франсоаз Саган все така обаятелно пресъздава картината на безделно сладкия и блъскав парижки живот, където любови изгряват и изтляват, а героите умеят да обичат, но умеят и да загърбват с усмивка изразходваните чувства.

Франсоаз Саган пише дълбоко и чувствено за страстта, за любовта и за съпътстващите ги лудости и неврози.

Жъонвиев Мол

Любовта е като болест, като интоксикация. Мисля, че хората могат да бъдат щастливи заедно известно време, но никога — цял живот.

Франсоаз Саган

*Не бива да се въртим около тез неща!
Така ще полу难得em![1]*

„Макбет“, Второ
действие, Втора сцена

1.

Бернар влезе в бара, поколеба се за кратко пред погледите на неколцина клиенти, обезобразени от неона, и се насочи към касиерката. Обичаше касиерките в заведенията, пищни, достолепни, отнесени в някакво мечтане, накъсано от дрънчене на монети и драснати кибритени клечки. Тя без усмивка, с уморено лице, му подаде жетона. Беше почти четири сутринта. Телефонната кабина беше мръсна, слушалката — влажна и лепкава. Той набра номера на Жозе и осъзна как принудителният му преход през Париж цяла нощ го бе довел ето докъде — до мига, когато ще е достатъчно изтощен, та действията му да бъдат машинални. Тъпо беше впрочем да се обажда на момиче в четири сутринта. Естествено тя нямаше дори и да намекне, че е грубиянница, но постъпката му някак го слагаше в графата „щурчо“, което му беше противно. Не я обичаше, това беше най-лошото, но искаше да знае какво тя прави, и тази мисъл цял ден не му бе дала мира.

Телефонът звънеше. Той се облегна на стената, плъзна ръка в джоба и напипа пакета цигари. Сигналът секна, прозвуча сънен мъжки глас: „Ало?“ — незабавно последван от този на Жозе: „Кой е?“

Бернар остана неподвижен, стреснат, в ужас да не би тя да се досети, че е той, в ужас, че ще бъде уличен как я уличава. Кошмарен миг. Сетне извади цигарите от джоба си и окачи слушалката. И същевременно го успокояваше друг, омразен му глас: „Е, в края на краищата, тя не ти дължи нищо. Нищо не си искал от нея, тя е богата, свободна, ти не си официалният й любовник“. Но отсега предугаждаше у себе си пороя от терзания и тревоги, поривите към телефона, натрапчивостта, на която щеше да е в плен през повечето време. Поиграл си бе на младеж, водил бе с Жозе разговори за живота, за литературата, прекара с нея една нощ — всичко това в дух на отвлеченост и добър вкус, към които впрочем апартаментът на Жозе предразполагаше. Сега щеше да се прибере у дома, да намери там своя слаб роман, листите в беспорядък върху работната си маса, а в леглото

— спящата си жена. В този час тя винаги спеше, извърнала детската си, руса главица към вратата, сякаш се боеше, че той изобщо няма да се прибере, очаквайки го в съня си, тъй както го чакаше по цял ден с беспокойство.

Младежът отмести телефона и Жозе потисна гневния изблик при вида му как вдига слушалката и отговаря, като че ли си е вкъщи.

— Не знам кой беше — изрече той с досада.

— Онзи отсреща затвори.

— Тогава защо казваш „онзи“? — попита Жозе.

— Винаги мъже звънят посред нощ у жени — отвърна той с прозявка. — И затварят.

Тя го изгледа с любопитство, питайки се какво търси той тук. Недоумяваше защо го бе оставила да я изпрати след вечерята у Ален, нито защо го пусна да се качи в жилището ѝ. Беше доста хубав, но простоват и безинтересен. Далеч по-глупав от Бернар, в известен смисъл по-малко привлекателен дори. Той седна на леглото, намери пипнешком ръчния си часовник.

— Четири — отбеляза. — Гаден час.

— Защо „гаден“?

Той не отговори, само се обърна леко и се втренчи в нея през рамо. Тя отвърна на погледа му, после понечи да придърпа чаршафа върху себе си — но спря. Разбираще какво се върти в главата му. Дошъл беше с нея в дома ѝ, облада я грубо, а сетне заспа. Сега я наблюдаваше невъзмутимо. Слабо се вълнуваше каква е и какво мисли за него. Точно в този миг беше негова. А онова, което напираше в нея, не беше нито раздразнение пред самоувереността му, нито гняв, а безкрайно смирение.

Той вдигна очи към лицето ѝ и с властен глас ѝ нареди да съмкне чаршафа. Тя го стори и той спокойно разучи тялото ѝ. Тя се срамуваше, неспособна нито да помръдне, нито да намери нехайните думи, които, претъркулвайки се по корем, би отправила към Бернар или другого. Този тук не би разбраł, не би се разсмяял. Ясно ѝ беше, че той вече си е изградил за нея определена представа — непоклатима, опростенческа, непроменяема. Сърцето ѝ блъскаше в гърдите, тя си рече: „Изгубена съм“ — с чувство на тържество. Младежът се склони

към нея със загадъчна усмивка. Тя проследи движението му, без да трепне.

— Е, нека поне има полза от това телефонно обаждане — каза той и се отпусна върху нея, внезапно припрын. Тя стисна клепачи.

„Вече няма да мога да се шегувам с това — помисли си, — то вече никога не ще бъде някаква нощна лекота, всяко го ще е свързано с този поглед, с нещо, което се съдържаше в него.“

— Не спиш ли?

Фани Малиграс изохка:

— От астмата е. Ален, моля те, направи ми чай.

Ален Малиграс мъчително се измъкна от единичното си легло, същото като на жена му, и грижливо се загърна в халата. Съпрузите Малиграс се бяха отличавали с относителна хубост и взаимна влюбеност дълго време — до войната. След четири години раздяла се събраха твърде променени и белязани от петдесетилетната си възраст. Несъзнателно възприеха твърде трогателна свежест, като всеки искаше да скрие от другия пораженията на изминалите години — и съответно развиха изразен вкус към младостта. Говореше се със симпатия, че Малиграсови обичат младите, и тази симпатия като никога беше основателна — защото те ги обичаха не за да се развлечат с тях и да ги отрупват с излишни съвети, а понеже намираха у тях повече интерес, отколкото у зрелите хора. Интерес, който ни единия, ни другия не се колебаеша да конкретизират, ако изникнеше случай, тъй като вкусът към младостта винаги се съпътства от естествена обич към свежата плът.

Пет минути по-късно Ален положи подноса върху леглото на съпругата си и я изгледа съжалително. Дребното ѝ изпито и тъжно лице беше изопнато от безсънието, само очите оставаха неизменно красиви, покъртително синьо-сиви, искрящи и бързи.

— Хубава вечер беше, според мен — каза тя, поемайки чашата.

Ален наблюдаваше как чаят преминава през гърлото, под леко сбръканата шия и не мислеше за нищо. Все пак реши да направи усилие.

— Не разбирам защо Бернар никога не води жена си — рече. — Но трябва да се признае, че Жозе е много привлекателна напоследък.

— Също и Беатрис — отвърна Фани със смях.

Ален на свой ред се разсмя. Възхищението му от Беатрис беше повод за шеги между жена му и него. А тя си нямаше представа до каква степен тези шеги вече го нараняваха. Веднъж седмично, след тъй наречения от тях „понеделнишки салон“, той си лягаше разтреперан. Беатрис беше красива и дива; когато мислеше за нея, тези две определения се налагаха в ума му и беше в състояние да си ги повтаря до безкрайност. „Красива и дива“. Беатрис криеше трагичното си и мрачно лице, защото смехът не й прилягаше, Беатрис говореше за попрището си с гняв, защото все още не смогваше да постигне успех в него, Беатрис беше глупавичка, твърдеше Фани. Да, глупавичка беше, но по поетичен начин. Ален работеше в издателство от двайсет години, беше ниско платен, образован и много свързан с жена си. Как „шегичката“ Беатрис се бе превърнала в огромен товар, който той всяка сутрин поемаше със ставането и го влечеше ден след ден, до понеделник? До понеделник, защото тогава Беатрис идваше на гости у очарователната възрастна двойка, каквато представляваха те с Фани, и той разиграваше ролята си на деликатен, духовит и разсеян петдесетгодишен мъж. Влюбен беше в Беатрис.

— Беатрис се надява да получи малка роля в предстоящата пиеса на X — каза Фани. — Достатъчни ли бяха сандвичите?

Семейство Малиграс бяха принудени да извършват същински подвизи, за да подсигуряват своя „салон“. Навлизането на уискита в бита за тях се било като катастрофално.

— Мисля, че да — отвърна Ален. Продължаваше да седи на ръба на леглото, провесил ръце между мършавите си колене. Фани го изгледа с нежност и жалост.

— Племенникът ти от Нормандия пристига утре — обади се. — Надявам се, че има чисто сърце, широка душа и Жозе ще се влюби в него.

— Жозе не се влюбва в никого — възрази Ален. — Хайде да се опитаме да поспим, а?

Вдигна подноса от ската на жена си, целуна я по челото, по бузата и се върна в собственото си легло. Студено му беше, въпреки включения радиатор. Беше един стар човек, на когото му бе студено. И цялата литература не му беше от никаква полза.

*След месец, след година, дали ще понесем,
морета и морета да ни разделят — вас от мен?
И да изгрява, и да изтлява на деня светлика,
без нивга вече Тит да зърне Вереника?*

Беатрис стоеше по пеньоар пред огледалото и разучаваше образа си. Стиховете се отронваха от устните ѝ като каменни цветя. „Къде ли съм прочела това сравнение?“; и се чувстваше обладана от безпределна тъга. Също така от здравословен гняв. От пет години рецитираше „Вереника“^[2] пред бившия си съпруг, а напоследък — пред огледалото, щеше ѝ се да се намира пред тъмното и разпенено море, каквото представлява театрален салон, и да изрече простишко: „Вечерята е сервирана“, ако действително не ѝ се полагаше да изрече нещо повече.

— Всичко бих сторила за това — каза на своето отражение и отражението ѝ се усмихна.

Що се отнася до братовчеда от Нормандия, младия Едуар Малиграс, той тъкмо се качваше във влака, който щеше да го отведе в столицата.

[1] Превод Валери Петров. — Б.пр. ↑

[2] Трагедия от Жан Расин (1639–1699). — Б.пр. ↑

2.

За десети път тази сутрин Бернар стана от стола си, отиде до прозореца и се опря на него. Вече не издържаше. Да пише, му бе унизително. Препрочитайки последните страници, го обземаше непоносимо усещане за безсъдържателност. В тях нямаше нищо от онова, което бе искал да изрази, нищо от същностното, което му се струваше, че понякога осезава. Бернар си изкарваше хляба, като пишеше литературни отзиви за списания, рецензираще ръкописи за издателството, в което работеше Ален, и сътрудничеше на няколко вестника. Три години по-рано беше излязъл негов роман, който критиката бе определила като „постен, макар и свидетелстващ за известна психологическа проникновеност“. Бернар искаше две неща: да напише добър роман и, от скоро — Жозе. Думите обаче продължаваха да го предават, а Жозе внезапно изчезна, за пореден път заплеснала се я по някое местенце, я по някой младеж — с нея никога не беше ясно; богатството на баща ѝ и собственият ѝ чар ѝ позволяваха незабавно да удовлетворява прищевките си.

— Не ти ли върви?

Никол бе влязла, стоеше зад него. Казал ѝ беше да го остави да работи, но тя не можеше да се удържи и все надничаше в кабинета му, под предлог, че го виждала само сутрин. Той знаеше, но не искаше да приеме, че тя има нужда да го вижда, за да живее, че след три години го обиква все повече с всеки изминал ден — това му се струваше едва ли не уродливо. Защото тя вече не го привличаше. Искаше да си спомня само своя образ от времето на тяхната любов, особената си решителност да се ожени за нея — той, който оттогава не бе съумявал да вземе каквото и да било сериозно решение.

— Не, изобщо не ми върви. Както изглежда, едва ли някога ще потръгне.

— Напротив, сигурна съм в това.

Този нежен оптимизъм във връзка с него го вбесяваше повече от всичко. Ако думите бяха изречени от Жозе или от Ален, може и да би

почерпил от тях никаква самоувереност.

Ала Жозе нищичко не разбираше, признаваше си го, а Ален, макар и насърчителен, си играеше на срамежливец по отношение на литературата. „Същностното се установява най-накрая“ — твърдеше. Какво ли имаше предвид? Бернар се преструваше, че разбира. Но подобни бръщолевения го изкарваша от кожата. „Да пишеш, означава да разполагаш с лист хартия, писалка и бегла идея за начало“ — заявяваше Фани. Той си обичаше Фани. Обичаше си ги всичките. Не обичаше никого. Жозе го дразнеше. Трябваше да я има. И толкова. Направо му идеше да се гръмне.

Никол още бе там. Подреждаше, прекарваше си времето в подреждане на мъничкото апартаментче, където той я оставяше сама по цял ден. Чужди ѝ бяха и Париж, и литературата; и двете будеха у нея възхищение и страх. Единственият ѝ ключ към тях беше Бернар, а той ѝ се изпълзваше. Беше по-умен от нея, по-привлекателен. А тя засега не успяваше да забременее. Не познаваше друго, освен Руан и аптеката на баща си. Бернар ѝ го казал веднъж, после я помоли за прошка. В такива мигове беше по детски slab, готов да се разплаче. Но тя предпочиташе подобни издевателства с умисъл пред постоянното, ежедневно издевателство, когато след обядта той я целуваше разсеяно, излизаше и се прибираще много късно. Бернар и неговите тревоги открай време бяха за нея удивителен подарък. За подарък не се омъжваш. Не можеше да му се сърди.

Той я наблюдаваше. Беше доста хубавка, доста тъжна.

— Искаш ли довечера да дойдеш с мен у семейство Малиграс?
— попита меко.

— Да, много ще се радвам — отвърна тя.

Внезапно изглеждаше щастлива и угризения връхлетяха Бернар, но тези угризения бяха тъй отдавнашни, тъй изтъркани, че той никога не се задълбаваше в тях. А и нищо не рискуваше, ако тя го придружава. Жозе нямаше да е там. Жозе не би му обърнала внимание, ако бъде с жена си. Или пък щеше да разговаря само с Никол. Имаше такива прояви на мима доброта, без да знае, че са безполезни.

— Ще мина да те взема към девет — каза. — Какво ще правиш днес? — И веднага, понеже беше наясно, че тя няма отговор, добави:
— Опитай се да прехвърлиш този ръкопис вместо мен, аз няма да имам никакво време.

Знаеше, че е безсмислено. Никол изпитваше такова уважение към писаното слово, такова възхищение към чуждия труд, колкото и безсъдържателен да бе той, че не беше способна на никаква критическа преценка. А и би се почувствала длъжна да го прочете, надявайки се може би, че ще му бъде полезна. „Иска да е незаменима — помисли си гневно, — там им е грешката на жените...“ В огледалото във входното преддверие съзря намусеното си лице и се засрами. Всичко беше пълна, отвратителна каша.

В издателството завари Ален с превъзбуден вид.

— Беатрис звъня да те търси, помоли да й се обадиш веднага.

Непосредствено след края на войната Бернар бе имал доста бурна връзка с Беатрис. Проявяващо към нея остатък от снизходителна нежност, която видимо впечатляваше Бернар.

— Бернар? — (Беатрис говореше със запазения си за тържествени случаи глас, твърде спокоен.) — Бернар, познаваш ли се с Х...? Нали при вас се издават пиесите му?

— Знаем се — отвърна Бернар.

— Бил споменал за мен във връзка с предстоящата си пиеса, пред Фани. Трябва да го видя и да разговарям с него. Бернар, нали ще го уредиш?

В гласа ѝ имаше нещо, което припомни на Бернар най-хубавите дни от младостта им, след войната, когато и двамата бяха загърбили по едно семейство на кротки еснафи и се оказваха в търсене на сто франка, за да си осигурят вечерята. Веднъж Беатрис застави съдържателя на един бар, прословута пинтия, да им заеме хиляда франка. Само с този глас. Воля, доведена до подобна степен на висота, несъмнено бе станала рядкост.

— Ще намеря начин. Ще ти звънна в късния следобед.

— В пет — отсече твърдо Беатрис. — Бернар, обичам те, винаги съм те обичала.

— Две години — каза Бернар със смях.

Все така със смях се обърна към Ален и се стъписа от изражението му. Тутакси се извърна встради. Гласът на Беатрис отекваше в помещението. Той добави:

— Добре. Тъй или инак, ще се видим довечера у Ален, нали?

— Да, разбира се.

— Той е до мен, искаш ли да го чуеш? — попита Бернар. Не знаеше защо ѝ задава въпроса.

— Не, нямам време. Кажи му, че го целувам.

Ръката на Ален Малиграс вече посягаше към слушалката. Бернар, с гръб към него, виждаше само тази ръка, грижливо поддържана, с изпъкнали вени.

— Ще му кажа — отговори. — Доскоро.

Ръката клюмна. Бернар поизчака един миг, преди да се обърне.

— Праща ти целувки — изрече накрая. — Чакали я.

Беше му много криво.

Жозе паркира пред дома на семейство Малиграс, на улица „Турнон“. Беше тъмно и под външната лампа блещукаха пращинките по капака на колата и комарите, размазали се по предното стъкло.

— Всъщност няма да дойда с теб — каза младежът, — не знам какво да си говоря с тях. Ще ида да поработя.

Жозе се почувства едновременно облекчена и разочарована. Седмицата с него извън града се беше оказала доста тягостна. Той беше съвършено безсловесен и крайно напорист. И неговото спокойствие, почти грубиянството му, започваха да я плашат толкова, колкото и я привличаха.

— След като поработя, ще дойда при теб — продължи той. — Гледай да не закъсняваш много.

— Не знам дали изобщо ще се прибера — отвърна Жозе с негодувание.

— Тогава ми го кажи отсега — заяви той. — Няма смисъл да се разкарвам излишно, аз кола нямам.

Тя нямаше представа какво мисли той. Сложи ръка на рамото му.

— Жак...

Той я изгледа право в очите, невъзмутим. Тя очерта с пръсти лицето му и той леко сбърчи чело.

— Харесвам ли ти? — попита с лек смях.

„Ама че работа, сигурно си въобразява, че съм луднала по него или нещо подобно. Жак Ф., студент медик, моят легионер^[1]. Пълен майтап. Нещата дори не опират до телата, не знам дали у него ме привлича собственият ми образ, такъв какъвто го виждам в очите му,

или той самият. Но е лишен от интерес. Навярно даже не е жесток. Просто го има, това е точният израз.“

— Доста — отвърна. — Е, не е голямата любов, но...

— Голямата любов съществува — каза той строго.

„Боже господи — помисли си Жозе, — сигурно е влюбен в някое високо и русо, почти безпътно момиче. Дали бих могла да го ревнувам?“

— Ти изживявал ли си я? — попита.

— Аз не, но един приятел...

Тя се разсмя, той я изгледа с колебание дали да се обиди, после също се разсмя. Смееше се не весело, а дрезгаво, едва ли не яростно.

Появата на Беатрис у Малиграсови бе тържествена и дори Фани остана поразена от красотата ѝ. На някои жени нищо не приляга толкова, колкото пристъпите на амбициозност. Любовта ги опошлява. Ален Малиграс се втурна да я посрещне и целуна ръката ѝ.

— Бернар тук ли е? — попита Беатрис.

Търсеше Бернар сред десетината вече дошли гости, готова бе да стъпче Ален, за да го издири. Ален се отдръпна, с лице, изтерзано от остатък на радост и любезнота, внезапно попарени и разкривяща го. Бернар беше на едно канапе, между жена си и някакъв непознат младеж. Въпреки припряността си Беатрис спря очи на Никол и я обзе жалост — тя седеше с изпънат гръб, положила ръце в ската си, с плаха усмивка на устните. „Трябва да я науча как се живее“ — помисли си Беатрис с онова чувство, което възприемаше у себе си като доброта.

— Бернар — каза, — ти си ужасен човек. Защо не ми се обади в пет? Десет пъти ти звънях в издателството. Здравей, Никол.

— Ходих да се видя с X — отвърна Бернар победоносно. — Имаме уговорка за утре, тримата ще пием заедно по едно.

Беатрис се отпусна на канапето, като леко посбута непознатия младеж. Извини се. Фани се приближаваше.

— Беатрис, ти май не познаваш племенника на Ален? Едуар Малиграс.

Тогава тя го видя истински и му се усмихна. Имаше нещо неустоимо в лицето му, някакъв поразителен израз на младост и доброта. Той се взираше в нея с такова удивление, че тя се разсмя.

— Какво има? Толкова ли ми е зле прическата, или имам вид на луда?

Беатрис обичаше да я смятат за луда. В случая обаче беше наясно, че младежът я намира красива.

— Нямате вид на луда отговори той. — Съжалявам, ако сте си помислили, че...

Изглеждаше тъй притеснен, че тя се извърна смутена. Бернар я наблюдаваше с усмивка. Младежът се изправи и с несигурна походка се упъти към масата в трапезарията.

— Обезумял е по теб — подхвърли Бернар.

— Обезумял си ти — възрази Беатрис, — ами че аз току-що дойдох.

Но вече бе убедена, че е така. Лесно вярваше, че обезумяват по нея, без впрочем да се възгордява прекомерно.

— Това се случва само в романите, но младежът си е герой от роман — заяви Бернар. — Пристига от провинцията, за да живее в Париж, никога не се е влюбвал и си го признава с отчаяние. Обаче отчаянието му ще се видоизмени. Нашата красива Беатрис ще му причини куп страдания.

— Разкажи ми по-скоро за Х — рече Беатрис. — Педераст ли е?

— Беатрис, твърде напред гледаш — укори я Бернар.

— Нямах предвид това, просто не се разбирам никак с педерасти.

Неприятни са ми, харесвам само хора със здрава ориентация.

— Аз изобщо не познавам педерасти обади се Никол.

— Няма значение — каза Бернар. — Между другото, тук присъстват трима...

Ала рязко млъкна. Жозе тъкмо бе влязла, смееше се с Ален в антрето, надзърташе в салона. Имаше уморен вид и сенки под очите. Не го виждаше. Бернар изпита тъпа болка.

— Жозе, къде се дяна? — подвикна Беатрис и Жозе се обърна, съзря ги и се приближи със съвсем бегла усмивка. Да, видът ѝ беше уморен, но и щастлив. На двайсет и пет години запазваше юношеско излъчване, което я сродняваше с Бернар.

Той стана:

— Мисля, че не познавате съпругата ми — рече. А това е Жозе Сен-Жил.

Жозе се усмихна, без да трепне. Целуна Беатрис и седна. Бернар стоеше прав пред тях, отпуснал тежестта си върху единия крак; вече не мислеше нищо, освен: „Откъде идва? Какво е правила през тия десет дни? Поне да не разполагаше с пари“.

— Прекарах десет дни сред природата — каза тя. — Всичко беше златисточервено.

— Изглеждате уморена — промълви Бернар.

— Много ми се ще да ида сред природата — намеси се Никол. Гледаше Жозе със симпатия, тя беше първият човек, от когото не се смущаваше. Жозе плашеше едва след като я опознаеш добре и тогава любезнотта ѝ действаше съмъртоносно.

— Обичате ли природата? — попита тя.

„Почна се — помисли си Бернар с ярост, — сега ще обгрижва Никол, ще ѝ говори мило. Обичате ли природата? Горката Никол, вече я вижда като приятелка.“ Отправи се към мокрия бюфет, решен да се напие.

Никол го проследи с поглед и този поглед породи у Жозе смесица от раздразнение и жал. Изпитала бе към Бернар известно любопитство, но той скоро се бе окказал твърде подобен на самата нея, твърде неустойчив, та да се привърже към него. Същото се отнасяше привидно и до него. Тя се стараеше да отговаря на Никол, но ѝ беше досадно. Чувстваше се уморена и хората наоколо ѝ се виждаха лишени от живот. Забежката ѝ се бе проточила твърде много, струваше ѝ се, че се връща от дълго пътешествие в страната на абсурда.

— ... и понеже не познавам никой, който да има кола — говореше Никол, — никога не мога да ида да походя из някоя гора. — Мълкна и внезапно добави: — Всъщност не познавам и никой без кола.

Горчливината на думите порази Жозе.

— Самотна ли сте? — попита.

Но Никол вече бъбреше стреснато:

— Не, не, казах го ей така, пък и много обичам семейство Малиграс.

За миг Жозе се поколеба. Едва преди три години щеше да я разпита, да се помъчи да ѝ помогне. Но сега беше уморена. Уморена от себе си, от живота си. Какво означаваха грубият младеж, тукашният

салон? И знаеше още, че работата вече не е да намери отговор, а да изчака въпросът занапред да не се поставя.

— Ако искате, следващия път, като тръгна на излет, ще мина да ви взема — каза простиличко.

Бернар бе постигнал целта си: беше пиян, леко пиян, и изпитваше голямо удоволствие да води с младия Малиграс разговор, който иначе би го дразнил с насоката си:

— Значи се нарича Беатрис? Играе в театър — кой точно? Утре ще ида там. Разбирате ли, за мен е много важно да я опозная. Написал съм пиеса и смятам, че тя е много подходяща за главната роля.

Едуар Малиграс говореше с плам. Бернар се разсмя.

— Не сте написали никаква пиеса. Готов сте да се влюбите в Беатрис. Драги мой, ще страдате. Беатрис е мила, но е самата амбиция.

— Бернар, недейте да злословите против Беатрис, която тази вечер ви обожава — намеси се Фани. — А и искам да послушате как свири това момче.

Сочеше някакъв младеж, който тъкмо заемаше място зад пианото. Бернар отиде да седне в краката на Жозе, осезаваше движенията си разкършени и някаква вътрешна лекота. Щеше да заяви на Жозе: „Скъпа Жозе, много е досадно, но ви обичам“ — и навярно щеше да е истина. Внезапно си припомни как тя бе обвила с ръце шията му първия път, когато я беше целувал, в библиотеката на апартамента ѝ, начина ѝ да се напасва по него, и усети в сърцето си прилив на кръв. Тя не можеше да не го обича.

Пианистът свиреше прекрасна музика, така му се струваше, много нежна, с една лека фраза, която непрестанно се повтаряше; музика със сведена глава. Бернар внезапно проумя как трябва да пише и какво следва да обясни: фразата представляваше онази Жозе, каквато имаха всички мъже — тяхната младост и най-меланхоличните им копнежи. „Това е то — помисли си въодушевено, — една кратка фраза! Ех, ама това си е чист Пруст, да, Пруст; няма какво да ме бърка Пруст, в края на краишата.“ Улови ръката на Жозе, която я отдръпна. Никол го гледаше и той ѝ се усмихна, понеже си я обичаше.

Едуар Малиграс беше младеж с чисто сърце. Не бъркаше суетата с любовта, не хранеше друга амбиция, освен да изживява страсти.

Напълно лишен от такива в Каен, той бе дошъл в Париж като разоръжен завоевател, не желаейки нито да преуспее, нито да притежава спортен автомобил, нито да бъде гледан с добро око от определени личности. Баща му го беше уредил на скромна служба в застрахователна фирма, която напълно го удовлетворяваше вече от седмица. Той харесваше откритите платформи на автобусите, кафенетата с поцинкован тезгях и усмивките, които жените му отправяха, понеже у него имаше нещо неустоимо. Не невинност, а пълна готовност за отдаване.

Беатрис породи у него незабавна страст и най-вече бурно желание, каквото жената на нотариуса в Каен, дотогаващата му любовница, никога не му бе вдъхвала. Освен това се бе появила в салона с целия блясък на нехайството, изтънчеността, театъра и за венец — амбициозността. Чувство, на което той се възхищаваше, без да го разбира. Ала щеше да дойде ден, когато Беатрис ще отметне глава назад и ще промълви: „Кариерата ми е по-малко важна от теб“ — а той ще зарови лице в черните й коси, ще целуне трагичната маска, ще й наложи мълчание. Ето какво си бе казал, докато пиеше цитронада, а младежът свиреше на пианото. Бернар му допадаше: откриваше у него саркастичното и пламенно изражение, свойствено за парижкия вестникар, за което беше чел у Балзак.

И тъй, втурна се подир Беатрис, за да я изпрати. Тя обаче разполагаше с малолитражна кола, предоставена й от приятел, и му предложи да го закара до неговото жилище.

— Бих могъл да ви изпратя и после да се прибера пеша — възрази той.

Но тя го увери, че няма нужда, и го остави при угнетителния ъгъл на булевард „Осман“ и улица „Тронше“, недалеч от квартирата му. Изглеждаше толкова объркан, че тя притисна длан към страната му и му каза: „Довиждане, козленце“, понеже обичаше да уподобява хората с животни. Впрочем въпросното козленце явно беше готово да влезе кратко в кошарата на нейните почитатели, поопустяла напоследък. А и беше доста хубаво момче. Козленцето обаче стоеше като хипнотизирано накрай ръката й, провряна извън прозореца, леко запъхтяно, като животинче нашрек и в миг на вълнение тя му даде телефона си по-скоро, отколкото бе обичайният й срок. И цифрите се превърнаха за Едуар в символ на живота и напредъка, далеч

предшестващи тъжната кохорта от номерата на семейство Малиграс или на офиса. Прекоси Париж пешком, както при влюбеност правят младите — крилати пешеходци; а Беатрис отиде да си рецитира пред огледалото монолога на Федра. Отлично упражнение. Успехът изискваше най-вече ред и труд, това бе всеизвестно.

[1] Отпратка към едноименна песен, изпълнявана от Едит Пиаф.
— Б.пр. ↑

3.

Първата среща между Жак и онези, които от близо месец Жозе тайничко наричаше „другите“, беше тягостна. Тя го бе крила не без затруднения, защото много се изкушаваше да скъса нещо между нея и тях, нещо, основано на добрия вкус, известно взаимно зачитане, нещо, заради което тези личности се харесваха помежду си, а Жак щеше да бъде за тях неразбираем, освен ако не биха се позовали на свързани съсекса обяснения, в случая — погрешни. Единствена Фани може би щеше да проумее. Ето защо Жозе от нея започна обиколката по представянето на Жак.

Посети я на чай. Жак трябваше да я вземе оттам. Обясnil й беше, че присъствието му у Малиграсови вечерта на запознанството им е било съвършено случайно: завел го някакъв обожател на Беатрис. „Даже за една бройка да ме изпуснеш, пръсках се от скука и тъкмо се канех да се махам“ — добави. Тя не го попита защо не казва: „За една бройка да те изпусна“ или „За една бройка да се разминем“. За своето съществуване спрямо хората той винаги говореше като за някакво произшествие — без да уточнява дали е злополучно или не. В крайна сметка Жозе си мислеше, че не е. За нея той явно беше произшествие, което вече ѝ ставаше уморително. Но и не възникваше нищо друго тъй силно колкото любопитството ѝ към него.

Фани беше сама и четеше новоизлязъл роман. Винаги четеше новоизлезлите романи, но цитираше единствено Флобер или Расин, знаейки какви се полага да са истинските стойности. Двете с Жозе си допадаха, макар и да не си бяха ясни една на друга; но и ги свързваше взаимно и съмътно доверие, каквото може би иначе не изпитваха към никого. Първо поговориха за безумната любов на Едуар към Беатрис и за ролята, която Беатрис бе получила в писата на X.

— Ще е по-добра в писата на X, отколкото в тази, която ще разиграе с горкия Едуар — отбеляза Фани.

Беше дребничка, с изрядна прическа и кръшни движения. Лилавото канапе ѝ прилягаше, както и английската мебелировка.

— Подхождате си с апартамента, Фани. Рядко срещано явление, струва ми се.

— А вашия кой го обзаведе? — попита Фани. — А, да, Льовег. Добре се справи, нали?

— Не знам — отвърна Жозе. — Така се твърди. Не смятам, че ми подхожда, всъщност никога нямам чувството, че обстановките ми подхождат. Само хората — понякога.

Сети се за Жак и поруменя. Фани я гледаше.

— Изчерявате се. Мисля, че разполагате с твърде много пари, Жозе. Какво става с Екол дю Лувър^[1]? Ами с родителите ви?

— Знаете какво представлява Екол дю Лувър за мен. Родителите ми все така са в Северна Африка. Все така ми изпращат чекове. А аз все така съм олицетворение на безполезността, от социална гледна точка. Безразлично ми е, но... — Тя се поколеба, преди да продължи.

— Но бих се развълнувала да направя нещо, което ми харесва, не — което ме вълнува. Много вълнения се натрупаха в едно-единствено изречение. — Тя мълкна, после внезапно попита: — А вие?

— Аз?

Фани Малиграс смеховито се ококори.

— Да. Все вие слушате. Нали не съм груба? Нека си разменим ролите.

— Аз ли? — повтори Фани със смях. — Ами че аз си имам Ален Малиграс.

Жозе вдигна вежди; настана мълчание и те се спогледаха така, сякаш бяха на една възраст.

— Толкова ли си личи? — запита Фани.

В гласа ѝ имаше нотка, която трогна Жозе и я смути. Тя стана и закрачи из стаята.

— Не знам какво толкова има у Беатрис. Красотата ѝ? Или сляпата ѝ сила? Тя е единствената сред нас, която действително има амбиции.

— А Бернар?

— Бернар обича литературата повече от всичко друго. Не е същото. А и е умен. Нищо не е толкова ценно колкото определен вид глупост.

Отново се сети за Жак. И реши да поговори за него с Фани, при все че бе решила да изчака появата му, за да наблюдава реакцията ѝ.

Ала тъкмо тогава влезе Бернар. При вида на Жозе той трепна от щастие и Фани мигом го забеляза.

— Фани, съпругът ви има делова вечеря и ме праща като куриер да му занеса елегантна вратовръзка, защото няма време да се прибере. Уточни: „Синята с черни райета“.

Тримата се разсмяха и Фани отиде да потърси вратовръзката. Бернар улови ръцете на Жозе.

— Жозе, щастлив съм, че ви виждам. Но нещастен, че всяко е тъй набързо. Искате ли да вечеряме заедно?

Тя го гледаше; изразът му беше странен, смесица от горчивина и радост. Главата му беше склонена, косите черни, очите блеснали. „Прилича на мен — помисли си, — от същия вид е, би трябало да го обичам.“

— Ще вечеряме заедно, когато кажете — отвърна.

От две седмици вечеряше с Жак, вкъщи, тъй като той не искаше да ходи на ресторант, понеже нямаше възможност да плаща сметките и за гордостта му беше по-удобно да хапват у Жозе. След вечеря добросъвестно „зубреше“, както сам се изразяваше, а Жозе четеше. За нея, свикнала да излиза до късно и да води забавни разговори, този съпружески живот с полубезсловесен беше невъобразим. Внезапно го осъзна. Но на вратата се звънеше и тя освободи ръцете си от тези на Бернар.

— Търсят госпожицата — оповести прислужницата.

— Поканете човека — каза Фани.

Беше се върнала и стоеше неподвижна пред другата врата. Бернар вече се беше обърнал към антрето. „Все едно сме на театрална сцена“ — помисли си Жозе и я напуши неистов смях.

Жак се появи тъй както бикът излиза на арената, с рогата напред, потрепвайки с крак по килима. Името му беше белгийско и Жозе отчаяно се опитваше да си го припомнит, но той я изпревари:

— Идвам да те взема — заяви.

Държеше ръце в джобовете на канадката си, със заплашителен израз. „Наистина не е за пред хора“ — каза си Жозе, сподавяйки смях си, но порив на радост и развеселеност я разтърси при вида му и при вида на Фаниното лице. Това на Бернар не изразяваше нищо. Сякаш беше слепец.

— Кажи все пак „добър ден“ — рече му почти нежно. Тогава Жак се усмихна едва ли не приветливо, здрависа се с Фани и Бернар. Залязващото слънце откъм улица „Турон“ го правеше да изглеждаше риж. „Има си израз за такива като него — помисли си Жозе: — жизненост, мъжественост...?“

„Има си израз за такива като него — мислеше от своя страна Фани: — лошо момче. Къде ли съм го срещала?“

Мигновено стана много любезна.

— Заповядайте, седнете. Защо всички стоим прави? Какво да ви почерпя? Или бързате?

— Аз имам време — каза Жак. — А ти?

Обръщаща се към Жозе. Тя кимна за потвърждение.

— Трябва да тръгвам — заяви Бернар.

— Ще ви изпратя — рече Фани. — Забравяте вратовръзката, Бернар.

Той вече беше при вратата към антрето, много блед. Фани, дотогава готова да си разменят с него знаци на изненада, не помръдна. Той излезе, без повече да продума. Фани се върна в салона. Жак беше седнал и гледаше Жозе с усмивка:

— Бас държа, че е онзи, дето звъня по телефона — каза.

Той крачеше по улицата като обсебен от демони, почти си говореше на глас. Най-накрая откри пейка, тръшна се на нея и обгърна с ръце тялото си като да му беше студено. „Жозе — мислеше си, — Жозе и това грубиянче!“ Свеждаше се напред и се изправяше, в плен на същинска физическа болка; една старица, седнала до него, го гледаше с почуда и наченки на страх. Той я видя, изправи се, тръгна отново. Трябваше да занесе на Ален вратовръзката.

„Оmrъзна ми — каза си твърдо, — недопустимо е. Слаби романи, смехотворна любов към една малка пачавра! Всъщност тя дори не е пачавра. И не я обичам, просто ревнувам. Това не може да продължава, прекалено е или прекалено малко.“ И същевременно решаваше да замине. „Все ще се намери някакво културно мероприятие — мислеше си със сарказъм. — За друго не ме бива: статии за култура, културни мероприятия, разговори за култура. Културата е онова, което ти остава, когато не умееш нищо да вършиш.“ Ами Никол? Ще прати Никол при

родителите й за един месец, ще опита да се вземе в ръце. Но да напусне Париж. Париж, където бе Жозе...? Къде ще ходи тя с това момче, какво ще прави? На стълбището се сблъска с Ален.

— Най-сетне, вратовръзката ми! — възклика той.

Щеше да вечеря с Беатрис преди представлението. Тъй като тя се появяваше едва във второто действие, разполагаха с времето до десет часа. Но всяка минута от предстоящото усамотение с нея му беше скъпоценна. Едуар Малиграс, племенникът му, бе предлогът, който Ален бе открил, за да вижда Беатрис не само в понеделник.

Накипрен с нова вратовръзка и, по навик, смътно обезпокоен от измъчения вид на своето протеже Бернар, той тръгна да вземе Беатрис от хотела й, разположен на малка уличка близо до авеню „Монтен“. Представяше си; не знаеше какво си представя: те двамата с Беатрис в ресторант с ненатраплив лукс, шумът от автомобилите навън и най-вече онова, което наричаше „възхитителната маска“ на Беатрис, прибулена от розова абажурна светлина и склонена към него. Към него. Ален Малиграс, легко преситен от живота мъж с добър вкус и висок ръст — важна подробност, както знаеше, в очите на Беатрис. Ще говорят за Едуар, първо със снизходителност, сетне с досада, а понататък — за живота, за донейде разбитите илюзии, с които той никога не пропуска да попари що-годе красивите жени, за жизнения опит. Ще хване ръката й през масата. Не смееше да се види в по-дръзка роля. А за тази на Беатрис нямаше никаква представа. Боеше се от нея, защото отсега предузеща, че тя ще е в повищено настроение и озарена с ужасяващото душевно здраве, което поражда амбицията.

Беатрис обаче играеше днес роля, която би могла да е в съзвучие с тази на Ален. Няколко добри думи от режисьора на пьесата на X, неочекваното внимание на влиятелен журналист мислено я бяха отвели право към успеха по един от преките пътища, по които поема въображението, щом околните го подкрепят. И тъй, тази вечер тя беше младата актриса, която е пробила. Съгласувайки мечтите си с действителността, благодарение на едно от онези чудеса от съответственост, времева и емоционална, на които са способни само не особено възвишенните души, тя беше младата актриса на гребена на вълната, която обаче предпочита разговор с изтънчен литератор пред

пошлите радости на нощните заведения — успехът не изключва своеобразието. Ето защо тя замъкна Ален Малиграс, иначе готов — благодарение на сложни сметчици на известно безразсъдство, в кръчма, нарочена за убежище на интелектуалци. Та се получи тъй, че не розов абажур се оказа между нея и Ален, а припрените ръце на келнерката, шумната суматоха откъм съседните маси и отвратително грозна плетена на една кука покривка.

— Скъпи Ален — говореше Беатрис с дълбокия си глас, — какво има? Няма да скрия от вас, че последното ви телефонно обаждане извънредно много ме озадачи.

(Последната писка на X беше с историческо криминална тематика.)

— Става дума за Едуар — отвърна нервно Ален.

Времето минаваше, времето минаваше, той мачкаше хляба си. Първият половин час бе протекъл неразбория с таксита и противоречиви указания на Беатрис към шофьора, докато открият тукашната мърлява дупка, а после по молби и увещания, за да се уредят с маса. Петимен беше за чист въздух. За капак отсреща му имаше огледало, в което той съзираще дългото си мековато лице, ненужно изпито на места, ненужно пухкаво по детски на други. Има хора, върху които животът оставя своите белези наслуки, обричайки ги по този начин на неопределена старост. Ален въздъхна.

— Едуар ли? — усмихна се Беатрис.

— Да, Едуар — потвърди той и от усмивката ѝ сърцето му се сви. — Думите ми ще ви прозвучат смешно. — (Божичко, той самият ще стане смешен в очите ѝ!) — Но Едуар е дете. И е влюбен във вас. Откакто е тук, е взел назаем над сто хиляди франка, от които петдесет от Жозе, за да си купува екстравагантни дрехи, с цел да ви се хареса...

— Той ме затрупва с цветя — прекъсна го Беатрис и пак се усмихна.

Беше съвършена усмивка, пропита от леко уморена снизходителност, но Ален Малиграс, който твърде рядко гледаше филми или слаби писки, не я разпозна. Тя му се стори израз на любов и почти му се прииска да си тръгна.

— Неприятно е — довърши той вяло.

— Неприятно да бъда обичана? — отрони Беатрис, накланяйки встрани глава и сякаш изключи от разговора. Но сърцето на Ален бе

подскочило.

— Напълно го разбирам — отвърна той с плам и Беатрис се изсмя гърлено.

— Бих взела малко сирене — рече. — Кажете ми нещо повече за Едуар, Ален. Не крия от вас, че ми е забавен. Обаче не ми харесва, дето взема пари назаем заради мен.

За миг ѝ бе хрумнало да заяви: „Ами нека харчи! Че за какво са иначе младите мъже?“. Но освен че не го мислеше, понеже си беше добросърдечна, прецени как това не е подходящото изявление за пред чичо, който е нашрек. Ален изглеждаше съкрушен. Тя се наведе към него тъй като той си бе мечтал и китарата зазвуча сърцераздирателно, а претенциозните свещи затрепкаха в очите на Беатрис.

— Какво да сторя, Ален? Честно, какво ми е възможно да сторя?

Той си пое дъх и се впусна в мъгливи разяснения. Навсярно можела да даде на Едуар да разбере, че няма надежда.

„Само че има“ — рече си Беатрис весело. В пристъп на умиление се замисли за Едуар, за нежната му кестенява коса, за непохватните му движения, за ведрия му глас по телефона. И той затъвал в борчове заради нея! Забрави за писцата на X, за тазвечерното си участие, прииска ѝ се да бъде с Едуар, да се притисне към него, да го усети как трепери от щастие. Срещунали се бяха само веднъж, в един бар, и той бе седял вцепенен, но с израз на такова заслепение, че тя някак се бе възгордяла. Всеки жест по отношение на Едуар се превръщаше в прекрасен дар и тя смътно чувстваше, че отношенията ѝ с хората могат да бъдат само от този порядък.

— Ще направя каквото ми е по силите — каза. — Обещавам ви. Кълна ви се във Фани. Знаете колко я обичам!

„Ама че тъпачка!“ — Мисълта прониза ума на Ален, но той отчаяно се вкопчваше в плана си. Сега да заговори за друго и накрая да хване ръката на Беатрис.

— Хайде да тръгваме — предложи. — Бихме могли да изпием по едно уиски някъде, преди второто действие. Не съм гладен.

„Зашо да не отскочим до «Ват»? — каза си Беатрис. — Но пък там срещаш сума народ. Естествено Ален е известен, но в много тесен кръг; а с тая вратовръзка е като чиновник на нотариус. Милият Ален, толкова е старомоден!“ Пресегна се през масата и стисна ръката му.

— Ще идем, където пожелаете — рече. — Радвам се, че ви има.

Ален изтри устата си със салфетката и с угаснал глас поиска сметката.

След като потупа неговата, ръката на Беатрис се вмъкна в червена ръкавица, със същото червено като на обувките ѝ. В десет часа, след като изпиха по уиски в кафенето срещу театъра и поговориха за военните и следвоенните години („Днешните млади не знаят що е изба^[2], нито джаз“ — заяви Беатрис), се разделиха. Ален бе престанал да се съпротивлява от близо час. С мрачно доволство слушаше как Беатрис каканиже клишета и от време на време се възхищаваше на лицето ѝ, когато събереше смелост да го стори. Тя му отдели миг-два кокетство, защото тази вечер беше във форма, но той дори не забеляза. Когато бленуваш за нещо като за небивал, ослепителен късмет, не съзиращ дребните и всъщност най-успешни способи да се добереш до него. Ален Малиграс бе чел Стендал по-задълбочено от Балзак. Скъпо му излизаше. Впрочем скъпо му излизаше, че изобщо го е чел и е наясно как можеш да презираш, когото обичаш. Това без съмнение му спестяваше едно вътрешно разстройство, което обаче би могло да бъде решаващо. Но е истина, че на неговата възраст любовта по-лесно се лишава от високо мнение. Той обаче не разполагаше, подобно на Жозе, с щастлива очевидност: „Това момче е мое“.

Вмъкна се вкъщи като крадец. Да би прекарал с Беатрис три часа в хотел, щеше да се върне победоносен, с чистата съвест, която дарява щастието. Не беше изневерил на Фани и се прибираще като виновен. Тя беше в леглото си, заметнала рамене със син шал. Той се съблече в банята, съмтно бръщолевейки за деловата вечеря. Чувстваше се като смлян.

— Лека нощ, Фани.

Надвеси се над жена си. Тя го притегли към себе си. Лицето му легна върху рамото ѝ.

„Естествено, че се е досетила — помисли си той уморено. — Не това повехнало рамо желая, а твърдото, заоблено рамо на Беатрис; нужно ми е отметнатото лице на Беатрис в самозабрава, а не тези умни очи.“

— Много съм нещастен — каза на глас, после се откъсна от Фани и пристъпи към леглото си.

[1] Висше учебно заведение по изкуствознание, археология и музейно дело. — Б.пр. ↑

[2] През годините след Втората световна война някои изби в Париж, най-вече в квартала „Сен Жермен де Пре“, са превърнати в джазклубове, където се изявяват знаменити музиканти, включително американски джазмени като Дюк Елингтън, Майлс Дейвис и др. — Б.пр. ↑

4.

Той заминаваше, а Никол плачеше. Беше предизвестено отдавна. Докато Бернар си стягаше багажа, струваше му се, че целият му живот поначало е бил предизвестен. Естествено беше да е имал приятна външност, безпокойна младост, връзка с Беатрис, дълга връзка с литературата. И още по-естествено — да има брак с тази доста невзрачна млада жена, която сега страдаше заради него с животинско страдание, което той изобщо не проумяваше. Защото беше дебелокож, с дребните жестокости на средностатистически мъж, с дребните забежки на средностатистически мъж. Но беше длъжен да играе докрай ролята на владеещ положението мъжкар. Обърна се към Никол, прегърна я:

— Миличка, недей да плачеш, нали разбра, че се налага да замина. Важно е за мен. Един месец не е много време. Родителите ти...

— Не искам да се връщам при родителите си, дори и за месец.

Това беше последната натрапливост на Никол. Искаше да остане в апартамента. А той бе наясно, че всяка нощ тя ще спи с извърнато към вратата лице, очаквайки го. Обземаше го противно съжаление, което той обръщаше срещу себе си.

— Скучно ще ти бъде тук сама.

— Ще ходя на гости у семейство Малиграс. А Жозе обеща да ме заведе на разходка с кола.

— Жозе. — Пусна я, награби ризите си яростно, метна ги в куфара. Ха, какво значение имаше Никол с душевните си терзания! Жозе. Кога ли ще се отърси от това име, от ревността? Единственото стихийно нещо в живота му. А то се оказваше ревността. Ненавиждаше се.

— Ще ми пишеш ли? — запита Никол.

— Всеки ден.

Имаше желание да се обърне, да ѝ каже: „Мога даже да ти напиша трийсет писма предварително: *Скъпа, всичко е наред. Италия е много красива, един ден ще дойдем тук заедно. Претрупан съм с*

работа, но мисля за теб. Липсваши ми. Утре ще ти пиша по-дълго. Целувам те. Ето какви послания щеше да ѝ праща цял месец. Защо има хора, които ти вдъхват глас, а други — не? Ах, Жозе! Ето как би писал на Жозе: *Жозе, ако знаехте... Не успявам да ви го изразя и съм далеч от вас, от вашето лице, само представата, за което ме раздира. Жозе, излъгал ли съм се? Дали още има време?* Да, наясно беше, че ще пише на Жозе от Италия някоя вечер, когато ще му е криво, и думите ще излизат сурови и тежки под перото му, и ще бъдат живи думи. Най-сетне ще съумее да пише. Но Никол...“

Беше руса, все още си поплакваше, опряна на гърба му.

— Прости ми — каза той.

— Не, ти ми прости. Не ме бива... Ох, знаеш ли, Бернар, опитвах се, все се опитвах...

— Какво? — попита той. Страхуваше се.

— Опитвах се да бъда на твоята висота, да ти помагам, да ти бъда събеседница, но не съм достатъчно умна, нито забавна, нито нищо... знаех си... о, Бернар!...

Дъх не ѝ достигаше. Бернар я притискаше към себе си, молеше я за прошка, упорито, с безжизнен глас.

А после — пътят. Възвръщаše си движенията на мъж, сам в колата, предоставена му от издателството. Да пали цигара, държейки волана с една ръка, присветването на фаровете по асфалта и кодираните знаци с тях, които си разменят шофьорите нощем, мощния летеж към него на дърветата със своя листак. Беше сам. Искаше да продължи така до сутринта, но вече усещаше вкуса на умората. Обгръщаše го свояго рода примирено щастие. Всичко беше провалено може би, но нима беше от значение? Имаше друго, знаеше си го открай време, нещо, което представляваше той със своята самота, и което го възнасяше. Утре Жозе пак ще стане най-важното за него и той ще извърши безброй подности, ще понесе безброй поражения, но тази вечер, стигнал докрай в умората и тъгата, бе преоткрил нещо, което тепърва щеше да преоткрива отново и отново — собствения си спокоен лик, в унес от листака на дърветата.

Нищо не прилича повече на град в Италия, отколкото друг град в Италия, особено през есента. След шест дни от Милано до Генуа и

след малко работа в музеи и вестници, Бернар реши да се върне във Франция. Жадуваше за провинция и хотелска стая. Избра Поатие, защото му се струваше възможно най-мъртвия град, и потърси хотела от възможно най-средна категория, който се оказа именуван „Ею дьо Франс“. Подбираше обстоятелствата с умисъл, тъй както би подготвял театрална постановка. Ала не знаеше още каква пиеса ще се разиграва в този декор, който му напомняше ту за Стендал, ту за Сименон. Не знаеше какъв провал го очаква, нито какво мнимо открытие. Знаеше обаче, че ще се отегчава дълбоко, съзнателно, навярно с отчаяние, и че отегчението и отчаянието може би ще се задълбочат дотолкова, че ще го изведат от задънената улица. Задънената улица, наясно бе след десетте дни преход с кола, не беше страстта му към Жозе, нито провалът му в писателството, нито охладняването му към Никол. А в нещо, което не достигаше на въпросната страсть, на творческото безсиле, на разлюбоването. Нещо, което би трябвало да запълва сутрешната пустота, раздразнението му от себе си. Той слагаше оръжие, предаваше се на звяра. В продължение на три седмици му предстоеше да се понася, насаме със себе си.

Първия ден уточни маршрута си. Будката за вестници, кафене „Комерс“ за обедния аперитив, отсрещната гостилничка с местни специалитети, киното на съседния ъгъл. Хотелската стая беше със синьо-сиви тапети на едри избелели цветя, умивалникът бе олюпен, килимчето пред леглото — кафяво, всичко беше както си му е редът. През прозореца съзираще срещуположната сграда, дамгосана от стар рекламен плакат: *Сто хиляди ризи*; затворен прозорец, който може би щеше да зейне, оставяйки му така смътна надежда за романтичност. А масата беше заметната с бяла покривчица, която се хълзгаше, та трябваше да я маха, за да пише. Съдържателката на хотела беше приветлива, но с мярка, етажната камериерка — възрастна и бъбрива. И още: тази година Поатие беше особено дъждовен. Бернар се устрои там без присмех към себе си, без ирония. Щадеше се, все едно сам си беше чужд, купуваше много вестници, а на втория ден дори попрекали с бялото вино, подсладено със сироп от касис. От това изпадна в опасно пиянство — опасно, в смисъл че то веднага прие името на Жозе. „Келнер, колко време е нужно, за да ме свържете по телефона с Париж?“ Ала смогна да не се обади.

Започна романа си отначало. Първото изречение беше афористично. *Най-много злословия са изречени относно щастието.* Струваше му се правдиво. Правдиво и безполезно. Но то се мъдреше най-горе на страницата. *Първа глава. Най-много злословия са изречени относно щастието.* Жан-Жак беше щастлив човек, злословеха за него. На Бернар му се щеше началото да е различно. *Селцето Боаси се разкрива пред взора на пътника като тих и безметежен кът, огрян от слънцето...* И прочие. Ала не можеше. Искаше тутакси да пристъпи към същественото. Що за съществено обаче и какво изобщо предполага понятието „съществено“? Пишеше един час сутрин; излизаше за вестници, до бърснарницата и обядваше. После работеше три часа подиробед, четеше по малко (Русо) и отиваше на разходка, докато стане време за вечеря. Сетне кино, а веднъж — градският публичен дом, не по-жалък от всеки друг, където установи, че въздържанието възвръща вкуса към нещата.

Втората седмица се оказа доста по-трудна. Романът му беше лош. Препрочиташе го хладнокръвно и отчиташе, че е лош. Дори не и лош впрочем. По-страшно. Не дори скучен, а дълбоко скучен. Той пишеше така, както си режеш ноктите — с еднакво безкрайна съсредоточеност и разсеяност.

Също така следеше здравословното си състояние, наблюдаваше от скорошната уязвимост на черния си дроб, нервността на рефлексите си, всички леки поражения на парижкия живот. Случваше му се да се взира в огледалото на стената в стаята и, разперил ръце, със затворени очи, да притиска тялото си към студената и твърда повърхност. Случи му се и да напише лаконично и отчаяно писмо на Ален Малиграс. Той му отговори с няколко съвета: да се озърта наоколо, да не се вторачва в себе си и тъм подобни. Глупави съвети. Бернар беше наясно по въпроса. Никой никога няма време да се вглежда в себе си истински и повечето хора търсят у другите само очи, за да се видят в тях. В това отношение Бернар, смътно вместиен в собствените си граници, се държеше на положение. Нямаше да избяга от себе си заради приласкаващата гръд на някоя женичка от Поатие.

Нямаше смисъл, знаеше си го, само дето още повече страдаше. Щеше да се върне в Париж с почти завършен ръкопис под мишница. Дори ще го даде на издателя си, който ще го публикува. И ще се постарае да се види с Жозе. И да забрави очите на Никол. Беше

безполезно. Но от убеждението си за тази безполезност той черпеше свояго рода сувор покой. Знаеше си и колко забавно ще говори за Поатие и тамошните си развлечения. Какво удоволствие ще му доставят учудените погледи на хората, на които ще разказва за своята забежка! И как тези погледи ще му внушават неуловимо чувство за собствената му оригиналност! И най-сетне, с каква мъжествена сдържаност той ще заяви: „Най-вече работих.“ Отсега беше наясно каква стилизация ще последва. Ала слабо го беше грижа. На разтворен прозорец той слушаше нощем как дъждът се лее над Поатие и проследяваше с очи златистите фарове на редките автомобили, от които пътеш разцъфваха по стената едри бледи рози, мигом погълнати обратно от тъмната. Проснат по гръб, спел ръце зад тила си, с отворени очи, неподвижен, Бернар пушеше последната си цигара за деня.

Едуар Малиграс не беше глупак. Беше младеж, роден да бъде щастлив или нещастен, и безстрастието би го задушило. Ето защо се почувства много щастлив, задето е намерил Беатрис и я е обикнал.

Щастието да се обича, което тя дотогава не беше срещала — мнозинството от хората смятат любовта за бедствие, ако тя начаса не бъде споделена, — удивляваше Беатрис. Удивлението на Беатрис осигуряваше на Едуар петнайсет дни, които красивата му външност може би нямаше да му обезпечи. Без да бъде студена, Беатрис нямаше особено отношение към пътското. Приемаше го като нещо здравословно и дори за известно време си бе внущила, че е жена, подвластна на сетивата си, което ѝ беше послужило за оправдание да изневери на съпруга си. Тъй като в нейната среда спънките при прелюбодеяние бяха нищожни, тя скоро заложи на картата на жестоката, но необходима раздяла, от което любовникът ѝ много изстрада и се подразни мъжът ѝ, на когото тя бе признала всичко, тъй както се полага в трето действие. Здравомислещ човек и в добавка уважаван бизнесмен, съпругът на Беатрис намери за нелепо тя да му съобщава, че има любовник и същевременно, че е решила да го напусне. „Да си беше мълчала“ — мислеше си той, докато Беатрис, без никакъв грим, се самозаклеймяваше с равен глас.

И тъй, Едуар Малиграс се явяваше сияещ пред служебния вход на театъра, пред фризьорския салон, на хотелската рецепция. Нямаше

съмнения, че някой ден ще бъде обикнат, и търпеливо чакаше Беатрис да му го засвидетелства така, както той го разбираше. За жалост Беатрис започваше да навиква с платоничния си обожател, а подобен навик най-трудно се променя, особено у безразсъдна жена. Една вечер Едуар изпрати Беатрис и я помоли да се качи в стаята й за една чаша. За негово оправдание трябва да се поясни, че той беше в пълно неведение относно ритуалния смисъл на този израз. Просто беше жаден, тъй като дълго бе глаголствал за любовта си, а нямаше и един сантим в джоба, за да се приbere у дома. Преходът пеша и с пресъхнало гърло го плашеше.

— Не, скъпи Едуар — отрони Беатрис нежно, — не. По-добре е да си вървите.

— Ужасно съм жаден — повтори Едуар. — Не ви искам уиски, а само чаша вода. — И целомъдрено добави: — А се боя, че в този час кафенетата вече са затворени.

Вгледаха се един в друг. Уличната светлина прилягаше на Едуар, откроявайки изящните му черти. Освен това беше студено и Беатрис не без известно удоволствие си представяше как отказва на Едуар пред камината, във вълнуваща сцена, изтъкана от разкършеност и изтънченост. И тъй, качиха се. Едуар разпали огъня, Беатрис нареди поднос. Настаниха се пред камината, Едуар взе ръката на Беатрис и я целуна; започваше да схваща, че е проникнал в крепостта. И леко трепереше.

— Радвам се, че сме приятели, Едуар — начена замечтано Беатрис.

Той целуна дланта й.

— Виждате ли — продължи тя, — в театралните среди, които обичам, защото са моите среди, огромното мнозинство от хората са, не бих казала цинични, но лишени от същинска младост, а вие сте млад, Едуар, трябва да си останете такъв.

Говореше с прелестна сериозност. Едуар Малиграс действително се чувствуше много млад; с пламнали страни, той притискаше устни към китката на Беатрис.

— Не, недейте — изрече тя внезапно, — не бива. Знаете, че ви имам доверие.

Да би имал няколко години отгоре, Едуар би проявил настойчивост. Ала ги нямаше и това го спаси. Той стана, почти се

извини и се отправи към вратата. Беатрис се лишаваше от своята сцена, от проникновената си роля, щеше да ѝ бъде скучно, не ѝ се спеше. Можеше да я избави една-едничка реплика. Тя я каза:

— Едуар.

Той се обърна.

— Елате.

И простря към него ръце като жена, която се отдава. Едуар продължително ги стисна в своите, после, благополучно окрилен от възрастта си, грабна Беатрис в обятията си, потърси устните ѝ, намери ги, и тихичко простена от щастие, защото обичаше Беатрис. Късно през нощта все още шептеше любовни думи, положил глава върху гръдта на Беатрис, която спеше и нямаше представа от какви мечти и очаквания извират тези думи.

5.

Събуждайки се до Беатрис, Едуар изпита един от онези пориви на блаженство, за които още на мига се знае, че придават смисъл на живота, и навярно заради които по-късно, когато младостта е отстъпила пред заслепението, проумяващ, че тя вече е изгубена. Та той отвори очи, видя до себе си, разчертано от ресниците му, рамото на Беатрис, и ненаситницата памет, която затлачва даже сънищата и ни хваща за гушата още с пробудата, отново го връхлетя. Почувства се щастлив и протегна ръка към голия гръб на Беатрис. Беатрис обаче знаеше, че да се спи, е наистина за хубава кожа; изобщо, единствените естествени и неподправени неща у нея бяха гладът, жаждата и сънят. Тя се измести към ръба на леглото. И Едуар отново се озова сам.

Да, сам беше. Нежни спомени все още се таяха в гърлото му. Ала пред този сън, пред това изплъзване той полека-лека започваше да предугажда голямото изплъзване в любовта. Страхуваше се. Щеше му се да извърне Беатрис към себе си, да сгуши глава до рамото ѝ, да ѝ поблагодари. Но пред очите му бяха упоритият гръб, победоносният сън. Тогава, връз чаршафа, той с вече примирено движение погали източеното, мнимо щедро тяло.

Беше символична пробуда, но Едуар не я възприе така. Не успя още оттогава да проумее, че страстта му към Беатрис ще се сведе именно до това: поглед, вперен в един гръб. Човек сам си кове символите и те са противоречиви, когато нещата не вървят. Жозе, която се събуди в същия миг, погледна гърба на любовника си, твърд и гладък под първите утринни лъчи, и се усмихна, преди да се унесе отново. Жозе беше доста по-зряла от Едуар.

От този ден нататък животът се устрои спокойно за Беатрис и Едуар. Той я взимаше от театъра, обядваше с нея, когато тя благоволяваше. Беатрис бе издигнала в култ обедите по женски, от една страна, защото бе чета, че те са разпространено явление в Съединените щати, а от друга — заради убеждението си, че много може да научи от по-възрастни посестрици. И тъй, тя често обядваше

със застаряващи актриси, които ѝ завиждаха за зараждащата се известност и със своите разсъждения биха ѝ докарали комплекс за малоценност, ако тя не беше от желязо.

Известността не избликва, а по-скоро си проправя път подмолно. И в даден ден се проявява чрез явление, което заинтересованото лице приема за знаменателно и което за Беатрис се оказа едно предложение на Андре Жолио, директор на театър, ценител на добрата кухня и прочее други качества. Та той ѝ предложи доста значителна роля в следващата си постановка, чиято премиера бе предвидена за октомври, а в добавка вилата си в южна Франция, където Беатрис да разучи текста.

Тя реши да звънне на Бернар. Смяташе го за „умно момче“, при все че той неведнъж бе отхвърлял това определение. Остана учудена, като ѝ казаха, че Бернар е в Поатие. „Че какво ли може да се прави в Поатие?“ — зачуди се тя.

Телефонира на Никол. Тя звучеше пестеливо. Беатрис потърси яснота:

- Та значи Бернар е в Поатие? Какво става?
- Не знам — отвърна Никол. — Работи.
- Ама от колко време?
- Два месеца — отговори Никол и избухна в сълзи.

Беатрис се потресе. Все още бе запазила известна доброта. И въображението ѝ рисуваше Бернар лудо влюжен в жената на кмета на Поатие, защото как иначе провинцията би била поносима? Уговори се да посети клетата Никол, после получи покана от Андре Жолио и понеже не смееше да се отметне, обади се на Жозе.

Жозе четеше в дома си, в същия апартамент, където ѝ беше неуютно, а телефонът я докарваше до полууда и същевременно ѝ носеше облекчение. Беатрис ѝ изложи положението, утежнявайки го. Жозе нищичко не проумя, тъй като прежния ден бе получила от Бернар красиво писмо, в което той подлагаше на спокойна дисекция любовта си към нея, и тя изобщо не виждаше къде тук се явява госпожата от Поатие. Обеща да отиде у Никол, което и стори, защото обикновено държеше на думата си.

Никол беше напълняла. Жозе го забеляза още с влизането. От страдание доста жени трупат килограми, понеже храната утолява инстинкта им за живот. Жозе обясни, че идва вместо Беатрис, а на

Никол, която изпитваше ужас от Беатрис и горчиво съжаляваше за изблика си на плач, дълбоко ѝ олекна. Жозе беше слаба, с подвижни, юношески черти на лицето и пъргавост на крадец. На Никол, неспособна даолови вътрешната ѝ лекота, тя се струваше дори понепохватна в живота от самата нея.

— Ще се разходим ли извън града? — предложи Жозе.

Шофираше умело голямата си американска кола. Никол се беше стушила в ъгъла. Жозе се раздвоюваше между досадата и смътното чувство, че изпълнява някакъв дълг. Сещаше се за писмото на Бернар:

Жозе, обичам ви, доста непосилно е за мен. Тук се мъча да работя, но не успявам. Жivotът ми е бавен шемет без музика; знам, че не ме обичате, а и защо да ме обичате? Би било кръвосмесително, ние сме „еднакви“. Пиша ви, защото вече не е важно. Имам предвид, че вече не е важно дали ще ви пиша или не. Единствената облага от самотата е, че човек приема себе си, зачертва определен вид тщеславие. А и онзи ваш младеж го има, разбира се: неприятен ми е.

И тъй нататък.

Припомняше си каки-речи всяко от изреченията; прочела ги беше на закуска, докато Жак, от своя страна, беше вгълбен във „Фигаро“, за който баща ѝ я беше абонирал. Оставила бе писмото върху нощното шкафче с болезнено усещане за опропастеност. Жак се изправи, като си свирукаше, и заяви, както всяка сутрин, че вестниците са напълно лишени от интерес; тя не си обясняваше защо тогава ги чете с тъй маниакална съсредоточеност. После той взе душ, излезе от банята, облече канадката си и я целуна, преди да тръгне за лекции. Жозе се учудваше, че още не ѝ е станал непоносим.

— Знам една гостилница, където палят камина — обади се, за да се избави от мълчанието на Никол.

Какво би могла да ѝ каже? „Вашият мъж ме обича, аз не го обичам, няма да ви го отнема, а на него ще му мине.“ Но ѝ се струваше, че така би предала разбирателството с Жак. А спрямо Никол всяко обяснение щеше да наподобява екзекуция.

Обядваха, разговаряйки за Беатрис. После за семейство Малиграс. Никол беше убедена във взаимната им любов, в съпружеската им вярност и Жозе не я разубеди в последното. Чувстваше се добра и уморена. А беше с три години по-млада от Никол. Но нищо не можеше да стори за нея. Нищичко. Вярно е, че съществува определен вид женска глупост, която е запазена марка за мъже. Жозе полека-лека се изнервяше, започваше да презира Никол. Колебанията ѝ пред ресторантското меню, обърканият ѝ поглед. Като стигнаха до кафето, се проточи дълго мълчание, което Никол изневиделица наруши:

- Ние с Бернар очакваме дете.
- Мислех, че... — започна Жозе.

Знаеше, че Никол има два спонтанни аборта и че ѝ е изрично препоръчано да не забременява.

- Исках дете — добави тя.

Главата ѝ беше сведена, изразът упорит. Жозе я гледаше с изумление.

- Бернар знае ли?

- Не.

„Божичко — помисли си Жозе, — сигурно това е библейската, нормалната жена. Жената, която смята, че едно дете е достатъчно, за да си възвърне мъжа, а го поставя в ужасно положение. Никога няма да бъда библейска жена. Но междувременно тази тук сигурно е непоносимо нещастна.“

- Трябва да му пишете — заяви Жозе твърдо.

— Не смея — отвърна Никол. — Първо искам да съм сигурна, че... че нищо няма да се случи.

- Според мен той трябва да знае.

Ако станеше тъй, както бе станало предишните пъти, а Бернар да го няма... Жозе пребледня от страх. Трудно си представяше Бернар като баща. Докато Жак... Жак — да. В родилното Жак щеше да седи до леглото ѝ със смутен израз и сдържано да се усмихне при вида на детето си. Тя определено бълнуваше.

- Да се прибираме — каза.

Шофира бавно до Париж. Както поемаше по „Шанз-Елизе“, ръката на Никол се впи в нейната.

- Не ме връщайте веднага у дома — пророни.

Гласът ѝ звучеше тъй умолително, че Жозе внезапно проумя какво представлява животът ѝ: самотно очакване, страх, че ще умре, сегашната ѝ тайна. И страшно ѝ дожаля за нея. Влязоха в едно кино. След десет минути Никол стана, залитайки, и Жозе я сподири. Тоалетната беше зловеща. Крепеше Никол, докато тя повръщаше, поддържаше потното ѝ чело в дланта си, разтърсваха я отвращение и състрадание. Като се прибра, завари Жак, на когото описа деня си, а той прояви известна чувствителност и дори я нарече „мойто момиче“. После ѝ предложи да излязат, като никога зарязвайки записките си по медицина.

6.

В продължение на два дни Жозе се опитва да се свърже с Бернар по телефона, за да му каже да си идва. Той получаваше писмата си до поискване. Жозе напразно караше Никол да замине за Поатие — тя упорито отказваше; а и имаше постоянни болки, които хвърлиха Жозе в паника. Ето защо тя реши да отиде да прибере Бернар с колата си и помоли Жак да я придружи. Той обаче отказа, защото имал лекции.

— Ама ние ще се върнем още същия ден — настоя Жозе.

— Именно. Няма да е задълго.

Идеше ѝ да го шамароса. Той бе така съвършено непоклатим, винаги така оправстваше нещата, че би дала скъпо, за да го види как поне за секунда губи самообладание, обърква се, оправдава се. Той властно я хвана за рамото:

— Шофираш добре, обичаш да бъдеш сама. Пък и е за предпочитане тоя тип да го видиш сам. Мен неговите отношения с жена му не ме засягат. Засягат ме тези с теб.

При последното изречение клепачите му трепнаха.

— О, разбираш ли? — каза тя. — Мина толкова време, откакто...

— Не знам нищо — отсече той. — Ако узная нещо, тръгвам си.

Тя го гледаше слисано и с неясно чувство, наподобяващо надежда.

— Да не би да ревнуваш?

— Не е там работата. Просто не деля.

Внезапно я придърпа към себе си и я целуна по страната. Действието му беше тъй непохватно, че тя сплете ръце зад тила му и се притисна към него. Целуваше шията му, рамото в дебел пулover и леко се усмихваше, повтаряйки умислено: „Ще си тръгнеш, ще си тръгнеш?“. Той обаче не помръдва, не продумваше и на нея ѝ се струваше, че се е влюбила в мечок, срещнат в гората, мечок, който може би я обича, но не може да ѝ го каже, понеже е обречен на животинско безмълвие.

— Хайде, хайде — изръмжа Жак накрая.

И тъй, тя потегли сама зад волана на колата си в едно ранно утро. Бавно шофираше между полята, оголени от зимата. Беше мразовито и бледо, искрящо слънце огряваше стърнищата. Свалила бе гюрука, издърпа нагоре високата яка на пулlovera, който бе взела от Жак, и студът вцепеняваше лицето ѝ. Шосето беше пусто. В единайсет спря край една отбивка, измъкна вкочанените си ръце от ръкавиците и запали цигара, първата, откакто бе на път. За кратко остана неподвижна, с отметната глава и спуснати клепачи, бавно вдишвайки дима. Въпреки студа усещаше върху клепачите си присъствието на слънцето. Пълна тишина. Като отвори очи, съзря как един гарван тежко се приземява посред най-близката нива.

Излезе от колата, пое по пътеката между нивите. Вървеше със същата крачка както в Париж, нехайна и същевременно напрегната. Отмина някаква ферма, китка дървета, пътеката продължаваше през равнината, докъдето поглед стигаше. След малко Жозе се обърна и видя край банкета верния си черен автомобил. Върна се по-бавно. Беше ѝ добре. „Сигурно има отговор — изрече на глас, — а дори и да няма...“ Гарванът литна с грак. „Обичам подобни промеждутъци“ — добави, пак на глас, захвърли угарката на земята и внимателно я смачка с крак.

Стигна до Поатие в шест часа и ѝ отне доста време да открие хотела на Бернар. Претенциозното и мрачно фоайе на „Ею дьо Франс“ ѝ се стори зловещо. Отведоха я до стаята на Бернар по дълъг коридор с бежов мокет от зебло, в което обувките ѝ се закачаха. Бернар пишеше, с гръб към вратата, и отвърна само: „Влез“, съвсем разсеяно. Учуден от мълчанието, се обърна. Едва тогава Жозе се сети за писмото му и как той можеше да изтълкува присъствието ѝ. Отстъпи назад. Но Бернар вече казваше: „Вие дойдохте!“ и простираше ръце към нея, а лицето му така се променяше, че Жозе успя да си помисли бегло: „Значи такова е лицето на щастлив човек“. Той я притискаше към себе си, заравяше лице в косите ѝ и ги обхождаше покъртително бавно, а тя стоеше вцепенена, без никаква друга мисъл, освен: „Трябва да го върна на земята, това е ужасно, трябва да му кажа“. Ала той говореше и всяка от думите му се превръщаше в преграда към истината.

— Не се надявах, не смеех да се надявам. Твърде хубаво е. Как съм могъл тъй дълго да живея тук без вас? Колко странно е щастието...

— Бернар... — обади се Жозе. — Бернар...

— Знаете ли, чудно е, защото човек не си го представя така. Смятах, че е нещо бурно, че ще ви засипя с въпроси, а сякаш откривам нещо съвсем познато, близко. Нещо, което ми е липсвало — добави.

— Бернар, трябва да ви кажа...

Но тя вече знаеше, че той ще я прекъсне, а тя ще си замълчи.

— Не ми казвайте каквото и да било. Това е първото истинско нещо, което ми се случва от толкова отдавна.

„Сигурно е така — рече си Жозе. — Той има жена, която истински го обича и е в истинска опасност, на прага е на истинска драма, но за него единствената истина е грешката, която допуска, която го оставям да допусне. Истинско щастие, мнима любов. Уморените коне не ги убиват.“ И се отказа да го разубеждава. Можеше да мълчи, защото онova, което изпитваше, не бе нито съжаление, нито насмешка, а безмерно съпричастие. Някой ден, несъмнено, и тя щеше да се подълже като него и също като него да играе на щастие с мним партньор.

Той я заведе на чаша бяло вино със сироп от касис в кафене „Комерс“. Говореше ѝ за нея, говореше ѝ за себе си, говореше хубаво. Тя отдавна не беше говорила на някого. Беше в плен на огромна умора, на огромна нежност. Град Поатие се беше прихлупил около нея: жълто-сивия площад, редките, облечени в черно минувачи, любопитните погледи на неколцината клиенти на заведението и съсипаните от зимата платани, всичко това бе част от абсурден свят, който тя открай време познаваше и се налагаше за пореден път да преоткрие. Тази нощ, до заспалия Бернар, чието дълго и безжизнено тяло леко ѝ пречеше, както ѝ собственическата ръка, преметната през раменете ѝ, тя дълго гледа автомобилните фарове върху цветята на стената. Спокойствие. След два дни щеше да каже на Бернар да се връща. Даваше му два дни от собствения си живот, два щастливи дни. И това без съмнение щеше да струва скъпо, на нея, както и на него. Ала си мислеше, че Бернар навсярно с прекарал дълги нощи така, загледан във фаровете и в едрите грозни цветя с твърде отчетлив рисунък. И че може да поеме от него щафетата. Та дори и ако за целта се налага да mine по милосърдните пътища на лъжата.

7.

Андре Жолио беше решил да направи Беатрис своя любовница. Открил бе у нея от една страна талант, а от друга — жестоката непроницаемост на амбицията; и двете черти му бяха интересни. Също тъй го вълнуващата красота и представата за тях като двойка удовлетворяваща у него едно вечно будно естетическо чувство. На петдесет години той беше слаб, почти сух, с донейде отблъскващ саркастичен израз и мнимо младежки движения, които за известно време му бяха навлекли име на хомосексуалист, всъщност само наполовина незаслужено, тъй като е всеизвестно, че естетическото чувство понякога води до печални отклонения. Андре Жолио беше от тъй наречените „чешити“, които в артистичните среди упражняват полунезависимост и полубезочливост. Би бил съвършено непоносим без неизменната си самоирония и неподправената си материална щедрост.

Да отвоюва Беатрис, използвайки амбицията ѝ, би му било лесно. Премного му бяха познати подобни негласни споразумения, та да го забавляват. Ето защо реши да влезе в една от вътрешните пиеси на Беатрис и да изпълни определена роля, която предвиждаше да е сходна с образа на граф Москва от „Пармският манастир“ — ала победоносен Москва. Разбира се, той не притежаваше възвишеността на Москва, нито Беатрис тази на Сансерверина; може би само у малкия Едуар Малиграс имаше нещо от чара на Фабрицио. Но какво от това? Той харесваше посредствените сюжети. А пред бодрата посредственост на живота си той вече рядко се натъкваше на велико отчаяние в делничността.

И тъй, Беатрис се оказа на кръстопът между могъществото и любовта или по-скоро между две сладникави представи за могъществото и любовта. От една страна, Жолио — присмехулен, злепоставящ, зрелищен; а от друга Едуар — нежен, красив, романтичен. Тя изпадна във взторг. Жестокият избор ѝ създаваше прекрасен живот, макар тя да бе твърдо решена в полза на Жолио, от

чисто професионални подбуди. Поради тази причина отрупа Едуар с внимание и прояви на обич, от които той със сигурност щеше да бъде лишен, ако бе единствен на терена — онова, което едната ръка отнема, другата го възвръща.

И тъй, Жолио, без да поставя никакви условия, бе дал на Беатрис главната роля в предстоящата си постановка. Дори й направи комплименти относно хубостта на Едуар и по никакъв начин не даде израз на намеренията си. Ясно показва обаче, че ако някога Беатрис напусне Едуар, ще е щастлив да бъдат близки. Тази надежда звучеше като обикновено кавалерство, но беше нещо повече, защото Жолио знаеше, че жени от вида на Беатрис напускат един мъж само заради друг. Беатрис, отначало възхитена от ролята си, скоро се изнерви, а после и обезпокои от неопределеното ухажване на Жолио. Любовта на Едуар ставаше блудка в сравнение с любезното безразличие на Жолио. Беатрис обичаше да побеждава.

Един ден Жолио я заведе на вечеря в Буживал. Времето беше по-малко студено от обичайното и те се поразходиха по брега на реката. Беатрис бе казала на Едуар, че ще вечеря у майка си — строго мислеща протестантка, която трудно понасяше изпълненията на дъщеря си. Тази лъжа, която впрочем й струваше толкова малко, колкото й струваше лъжата изобщо, я вбеси. „Не съм длъжна да давам сметка на никого“ мислеше си тя с раздразнение, докато лъжеше Едуар. Въсъщност Едуар съвсем не искаше тя да му дава сметка, искаше само да го остави да бъде щастлив и просто беше разочарован, че няма да вечеря с нея. Тя обаче му приписа подозрения, ревност. Не можеше да знае как той я обича — с безкрайното доверие на младежката любов.

Докато вървяха, Жолио я държеше под ръка и разсеяно я слушаше как се прехласва по шлеповете. Ако с Едуар тя охотно играеше на фатална жена, легко преситена от живота, то с Жолио доста ѝ допадаше да се прави на захласнато дете.

— Колко е красиво! — бърбореше. — Никой не е съумявал истински да обрисува шлеповете по Сена, може би само Верлен, донякъде...

— Може би...

Жолио беше въодушевен. Наблюдаваше как Беатрис се впуска в едно от дългите си поетични излияния. „Дали пък не я преследвам

само защото ме разсмива?“ — запита се и тази мисъл го зарадва.

— Когато бях млада... — (Беатрис изчака да чуе изблик на смях; той дойде в отговор.) — Когато бях съвсем мъничка — продължи, — пак така вървях покрай реката и си казвах, че животът е изпълнен с прекрасни неща, а аз самата бях изпълнена с възторг. Ако щете вярвайте, но още ми е останал...

— Вярвам ви — отвърна Жолио, все по-доволен.

— А всъщност... в днешно време кой още се вълнува от шлеповете, кой се възторгва? Нито в нашата литература, нито в киното, нито в театъра...

Жолио закима, без да отговори.

— Помня, че като бях десетгодишна... — започна Беатрис вгълбено. — Но какво ви интересува вас моето детство! — спря се внезапно.

Внезапността на атаката обезоръжи Жолио. Той за миг изпадна в паника.

— По-скоро ми разкажете за вашето — рече Беатрис. — Тъй малко ви познавам. Вие сте едва ли не загадка за околните...

Жолио отчаяно затърси някакъв детски спомен, но паметта му измени.

— Аз нямах детство — оповести проникновено.

— Понякога думите ви ме убиват — отрони Беатрис и го стисна над лакътя.

С детското на Жолио се приключи дотук. Това на Беатрис обаче бе обогатено с множество анекдоти, от които прозираха чистосърдчието, непокорството, очарованието на малката Беатрис. Тя видимо се умиляваше от себе си. В крайна сметка нейната ръка и тази на Жолио се намериха една друга в джоба му.

— Ръката ви е хладна — каза той кротко.

Тя не отговори, легко се опря на него. Жолио видя, че е готова, и за кратко се запита дали я желае, дотолкова тази констатация не го вълнуваше. Откара я обратно в Париж. В колата тя отпускаше глава на рамото му, а тялото си притискаше към неговото. „Работата е опечена“ — мислеше си Жолио с известна умора и я изпрати до тях, защото при нея искаше да прекарат първата си нощ. Както множество поотегчени хора, в любовните си приключения той търсеще откъсване от обичайното. Но пред входа, от безмълвието и упоритата неподвижност

на Беатрис му стана ясно, че тя спи. Той я събуди полека, целуна ѝ ръката и я вкара в асансьора, преди тя да се е разсынила. Пред угасналата камина тя откри Едуар, който спеше с разкопчана яка на ризата, от която се подаваше дългата му златиста, момичешка шия, и тя за миг се просълзи. Огорчена беше, защото все тъй не беше наясно дали Жолио държи на нея, огорчена беше и защото намираше Едуар красив, а това ѝ бе дълбоко безразлично — освен в ресторантите. Събуди го. Той ѝ каза, че я обича, с вяли, изтъргнати от съня думи, които не я утешиха. Когато понечи да я прегърне, тя се оправда с главоболие.

През това време Жолио, приповдигнат, се прибираше пеша; повървя подир никаква жена, после влезе в един бар и там, за първи път откакто го познаваше, тоест от близо двайсет години, откри Ален Малиграс мъртвопиян.

След първата вечер с Беатрис Ален бе решил, че повече няма да се среща с нея, че не е допустимо да обичаш дотолкова различен от теб човек, дотолкова затворен; и че ще го спаси работата му. Отсъствието на Бернар го натоварваше с допълнителни задачи. И тъй, дискретно подкрепян от съветите на Фани, той се помъчи да забрави Беатрис. Естествено не успя. Твърде добре знаеше, че когато ги има, страстите са солта на живота, и като си във властта им, не можеш да минеш без сол — нещо, което успешно се постига през остатъка от времето. Все пак се въздържа да се вижда с нея. Ограничил се до това да привлича Едуар възможно най-често и задълго в дома си, извлечайки мъчително удоволствие от признаците на щастие у него. Дори си измисляше такива. Раничка от бръснач върху шията на Едуар се превръщаше в нежно ухапване на Беатрис — защото той не си я представяше другояче, освен сладострастна, въпреки един кратък неволен смях на Бернар, — а сенките под очите на племенника и умореният му вид, му даваха още поводи да страда. Прекарваше дълги часове в офиса си, прелистваше новопостъпили ръкописи, пишеше анотации, изготвяше фишове. Полагаше линията върху картона, започваше да подчертава заглавието със зелено, внезапно спираше, зелената линия се отплесваше, трябваше да прави нов фиш, сърцето му биеше лудо. Защото изневиделица си бе припомnil някоя фраза, изречена от

Беатрис по време на прословутата им вечеря. Хвърляше картона в кошчето. По улиците се бълскаше в минувачите, не забелязваше приятелите си, не ги поздравяваше, полека-лека се превръщаше в разсения и очарователен интелектуалец, какъвто всички очакваха да бъде.

Четеши във вестника театралната рубрика, първо, защото се надяваше да узнае нещо за Беатрис — която все повече се изявява, — а също и защото, спускайки разсеяно очи по рекламите на представления, стигаше до голямото каре на „Амбигю“: под заглавието с дребни букви бе напечатано името на Беатрис. Тутакси вдигаше поглед, сякаш заловен на местопрестъпление, и без да ги съзира, се втренчваше в клюкарските дописки на специализираните журналисти. В деня, преди Жолио да го завари в бара, бе прочел: *вторник* — почивен ден; и сърцето му замря. Знаеше, че може да вижда Беатрис всяка вечер за по десет минути, на сцената. Дотогава бе устоявал. Заплахата от почивен ден го срази. Навярно и тази вечер не би отишъл, но не му и мина през ума. Беатрис... красивата и дива Беатрис... Той закри очи с длани. Не издържаше повече. Като се прибра у дома, намери там Едуар, който го осведоми, че Беатрис била на гости у майка си. Тази вест обаче не успокои Ален. Злото беше сторено, разбрал бе до каква степен състоянието му е тежко. Изтъкна като предлог делова вечеря, излезе, повъртя се окаян около кафенетата по булевард „Сен Жермен“, натъкна се на двама приятели, които с нищо не му помогнаха, но при вида на бледността му го подтикнаха да изпие едно уиски, после второ. Повече и не беше нужно за изхабения черен дроб на Ален Малиграс. Той продължи да се налива и в полунощ се оказа край Жолио в съмнителен бар близо до Мадлената.

Състоянието на Ален беше недвусмислено. А и пиянството му се отразяваше зле. Върху бледото му лице твърде тънките черти потрепваха непристойно. Жолио, след като поривисто му стисна ръката, се изненада. Не си представяше, че Ален Малиграс е могъл да се напие сам в бар на проститутки. Ален му беше симпатичен, усети се разкъсван между любопитство, садизъм и дружеска топлота и следователно — заинтересуван, тъй като му допадаха само противоречивите емоции.

Съвсем естествено стигнаха до разговор за Беатрис.

— Разбрах, че взимаш Беатрис в новата си постановка — рече Ален.

Изпитваше известно щастие. Щастие и изтощеност. Барът се въртеше около него. Стигнал бе до онази фаза на любовта — и алкохола, — когато сякаш си завладян от себе си и твърде успешно се справяш без „другия“.

— Току-що вечерях с нея — отвърна Жолио.

„Излъгала е значи“ — помисли си Ален, припомняйки си какво му беше казал Едуар.

Беше доволен, защото от тази лъжа разбираше, че тя не обича истински Едуар, и същевременно разочарован. Обстоятелството, че Беатрис е лъжкиня, я правеше още по-недостъпна за него, понеже си знаеше, че би могъл да я приеме за своя само поради основания за високо качество. А тя се оказваше с не особено високо качество. И все пак първото му чувство бе облекчение.

— Тя е свястно момиче — заяви — и с чар.

— Красива е — рече Жолио с лек смях.

— Красива и дива — допълни Ален, връщайки се към обичайната си формула; тонът му беше такъв, че Жолио се извърна към него.

Настана миг мълчание, което двамата използваха, за да се вгледат един в друг и да осъзнаят, че изобщо не се познават, макар да си говореха на „ти“ и при среща да се тупаха по гърба.

— Имам слабост към нея — отрони Ален и думите прозвучаха жално, въпреки старанието му да бъде лековат.

— Естествено е — кимна Жолио.

Досмеша го; имаше желание да утеши някак Ален. Първият му порив бе да каже: „Ами може и да се уредите“. Но тутакси осъзна, че не е истина. Беатрис по-скоро би се отдала на едноок старец. В любовта също заеми се отпускат само на богатите, а Ален се чувстваше беден. Жолио поръча още два скоча. Предугаждаше, че нощта ще е дълга, и се радваше. Повече от всичко обичаше това: различно лице, гладка чаша между пръстите, тихи откровения, разтеглени чак до зори нощи, умората.

— Какво мога да сторя, на моята възраст? — добави Ален.

Жолио трепна и отговори: „Всичко“ — с твърд глас. Възрастта беше „тяхната“.

— Тя не става за мен — промълви Ален.

— Никой никога не става за никого — подхвърли Жолио наслуки.

— Напротив. Фани ставаше за мен. Обаче в случая, знаеш ли, е просто ужасно. Натрапливост. Усещам се грохнал, смешен. Но за мен само това е живо. Всичко останало...

— Всичко останало е литература — отсече Жолио с лек смях. — Знам го. Лошото за теб е, че Беатрис не е умна. Тя е амбициозна — отбележи, че все е някакъв плюс във времена, когато хората са кръгли нули.

— Бих могъл — продължи Ален — да ѝ дам неща, които тя несъмнено не познава. Доверие, зачитане, някаква възвисеност... О, но всъщност...

Пред погледа на Жолио той мълкна и направи бегло движение с ръка, вследствие на което малко уиски се разля на пода. Тутакси се извини на барманката. Жолио усети как го завладява съжаление.

— Опитай, драги. Обясни ѝ. Поне ако ти откаже, мостовете ще са прерязани. И ще си наясно.

— Да ѝ кажа сега? При положение че тя обича племенника ми? Така ще опропастя единствения си шанс, ако изобщо разполагам с такъв.

— Грешиш. Има жени, за които може да се каже, че има моменти да ги спечелиш. При Беатрис не е така. Тя избира сама и моментът не е от значение.

Ален прокара ръка през косите си. Те бяха оскъдни, та и жестът бе лишен от размах. Жолио бегло търсеше някакъв нечестив способ да тласне Беатрис в обятията на горкичния Малиграс, след като на самия него му мине през ръцете, естествено. Не откри никакъв и поръча още две уискита. Междувременно Ален Малиграс бръщолевеше за любовта; една проститутка го слушаше и кимаше в знак на съгласие. Жолио, който добре я познаваше, ѝ препоръча Ален и си тръгна. На „Шанз-Елизе“ зората беше оцъклена бледа и първите парижки ухания, селски ухания, го спряха за миг — той дълго вдъхна, преди да запали цигара. С усмивка си прошепна: „Чудесно си прекарах“, сетне с младежка походка пое към жилището си.

8.

— Ще ти звънна утре — рече Бернар.

Промушил бе глава през прозореца на колата. Навярно изпитваше сътно облекчение, че се разделят, както става при най-стихийните страсти. Разъчеността дава време да се почувствуващ щастлив. Жозе му се усмихна. Преоткриваща нощта връз Париж, шума на автомобилите и собствения си живот.

— Побързай — подкани го.

Проследи го с поглед как влиза във входа и потегли. Прежният ден му бе обяснила на каква опасност е изложена Никол и как той трябва да се прибере. Очакваше от него да се сепне, да се изплаши, но той само попита:

— Ти затова ли дойде?

Тя отрече. И всъщност вече не знаеше до каква степен от малодушие. Може би и тя колкото Бернар имаше желание да опази трите сиви дни в Поатие и странната им сладост: бавни разходки из мразовитите поля, дълги диалози, отсъствие на празнословия, нежни жестове нощем — с общ знаменател тяхната грешка, заради която всичко ставаше абсурдно и почтено.

Прибра се към осем часа. Поколеба се за миг, преди да попита прислужницата за Жак. Узна, че се е изнесъл два дни, след като тя е заминала, забравяйки чифт обувки. Жозе позвъни на стария му телефон, но й казаха, че вече не живее там; не знаели къде се е преместил. Тя затвори. Светлината струеше върху килима в твърде голямата дневна, Жозе се чувстваше зашеметена от изнемога. Взря се в огледалото. Беше двайсет и пет годишна, имаше три бръчки и желание да види Жак. Сътно се бе надявала, че ще го свари, загърнат в канадката си, и ще успее да му обясни колко малко значение има престоят в Поатие. Обади се на Фани, която я покани на вечеря.

Фани беше отслабнала. Ален сякаш бе другаде. Вечерята протече почти непоносимо, дотолкова Фани се мъчеше да ѝ придаде светски оттенък. Накрая, след кафето, Ален се изправи, помоли да бъде

извинен и отиде да си легне. Фани устоя няколко секунди на въпросителния поглед на Жозе, сетне стана и се зае да подрежда вешите върху лавицата над камината. Беше съвсем дребничка.

— Снощи Ален прекали с пиенето, не бива да му се сърдим.

— Ален е прекалил с пиенето?

Жозе се разсмя. Това изобщо не се връзваше с Ален Малиграс.

— Не се смейте — изрече Фани рязко.

— Прощавайте.

Най-сетне Фани ѝ обясни как на шега са приемали, че Ален се е „заплеснал“, но че сега това им съсиства живота. Жозе напразно се опита да я убеди в предполагаемата краткост на увлечението.

— Няма да остане влюбен в Беатрис задълго. Тя е невъзможна личност. Очарователна е, но напълно чужда на всякакви емоции. Несподелените чувства не могат да траят кой знае колко време. Тя нали не е стигнала...

Не смееше да каже: „Тя нали не е стигнала до край с него?“. Как да стигнеш „до край“ с тъй вежлив човек като Ален?

— Не, естествено, че не — отвърна Фани с гняв. — Съжалявам, че ви занимавам в това, Жозе. Беше ми малко самотно.

В дванайсет Жозе си тръгна. През цялото време се бе страхувала, че Ален ще чуе гласовете им и ще се появи. Нещастието я плашеше, както и безсилната страсть. Излезе от дома, завладяна от отвратителното усещане, че се е забъркала в безподобна каша.

Трябваше да намери Жак. Дори и ако той я набие или отблъсне. Да става каквото и да е, но да е различно от досегашните усложнености. Упъти се към Латинския квартал.

Нощта беше тъмна, ръмеше. Ужасно беше нелепото ѝ дирене из Париж, при което умората ѝ си съперничеше с потребността от Жак. Той все беше някъде, в кафене на булевард „Сен Мишел“, или у приятел, или при момиче може би. Вече не познаваше квартала, а избата, където помнеше как бе танцуvalа през годините на своето следване, сега беше гнездо на туристи. Осъзна, че не знае нищо за живота на Жак. Представяла си го беше като типичното битие на студент, възгруб и неодялан, какъвто той изглеждаше. Сега отчаяно ровеше в паметта си, за да си припомни споменатото от него име, някой

адрес. Влизаше в кафенетата, хвърляше едно око и подсвиркванията на студентите или закачките им към нея ѝ действаха като удари. Отдавна не бе изживявала тъй тревожни и мъчителни мигове. А чувството, че търсенето ѝ вероятно е напразно, и най-вече представата за затвореното изражение на Жак допълнително усилваха отчаянието ѝ.

В десетото кафе го съзря. Беше с гръб към нея и играеше на електрически билиard. Тутакси го разпозна по извивката на гърба, сведен над автомата, и по гладкия тил, завзет от руси, остри коси. За кратко си помисли, че косата му е твърде пораснала, като на Бернар, че това навярно е белег на изоставените мъже. После се поколеба, не се престраши да пристъпи към него и остана неподвижна цяла минута, със замръло сърце.

— Желаете ли нещо?

Съдържателката се превръщаше в оръдие на съдбата. Жозе направи крачка напред. Палтото ѝ беше прекалено елегантно за заведението. Машинално вдигна яката и спря зад Жак. Изрече името му. Той не се обърна веднага, но тя видя как отчетлива руменина плъзва по тила му, а сегне по скулата.

— Искаш да ми кажеш нещо? — попита той накрая.

Седнаха, без той да я е погледнал. Осведоми се какво иска да пие, с прегракнал глас, после сведе очи — като че ли окончателно — към квадратните си ръце.

— Опитай се да разбереш — отрони Жозе. И се впусна да разказва уморено, защото всичко това ѝ се струваше вече призрачно и безсмислено: Поатие, Бернар, собствените ѝ разсъждения. Седеше лице в лице с Жак, той беше жив. Отново виждаше пред себе си този монолитен блок, който щеше да реши съдбата ѝ; нейните думи едва го досягаха. Тя чакаше, а приказките ѝ бяха само способ да залъже очакването.

— Не обичам да се ебават с мен — каза накрая той.

— Не е там работата... — започна Жозе.

Той вдигна очи. Бяха сиви и яростни.

— Точно там е. Когато живееш с някого, не отиваш да прекараш три дни с друг. Точка. Или си казваш предварително.

— Опитах се да ти обясня...

— Дреме ми за твоите обяснения. Не съм момченце, а мъж. Махнах се, изнесох се дори от квартирата си. — И добави с още по-

яростен израз: — А не са много момичетата, заради които съм се изнасял. Как ме откри?

— От един час обикалям кафенетата — отвърна Жозе.

Беше изтощена и затвори очи. Струваше ѝ се, че усеща върху страните си тежестта на сенките под очите. Последва миг мълчание, после той със задавен глас попита:

— Защо?

Тя го изгледа неразбиращо.

— Защо ме търсиш от един час?

Тя пак бе спуснala клепачи; отметна глава назад. Една вена туптеше на шията ѝ. Чу се как отговаря:

— Имах нужда от теб.

И чувството, че е истина, най-сетне наля очите ѝ със сълзи.

Тази вечер той се прибра с нея. Когато я прегърна, тя отново разбра какво представлява едно тяло, и действията му, и любовта. Целуна ръката му и заспа, с устни върху дланта му. Той дълго остана буден, сетне внимателно придърпа завивката върху раменете на Жозе, преди да се обърне на другата страна.

9.

На прага на жилището си Бернар се натъкна на две медицински сестри, които тъкмо се застъпваха. Изпита двойното чувство за катастрофа и за безсилието си да я изживее. Смръзна се. Сестрите го осведомиха, че два дни по-рано Никол е направила спонтанен аборт и макар да е вън от опасност, доктор Мартен за всеки случай решил да има край нея болногледачка. Двете се взираха в него, преценяваха го, несъмнено очакваха някакво обяснение. Той обаче си проправи път между тях, без да продума, и влезе в стаята при Никол.

Главата ѝ бе извърната към него в полумрака, създаден от ниската порцеланова лампа, подарък от майка ѝ, чиято грозота той никога не бе посмял да ѝ разкрие. Беше много бледа и лицето ѝ не трепна, когато го видя. Изражението ѝ беше на примирено животно — празно и същевременно достойно изражение.

— Никол — изрече Бернар.

Пристъпи, седна на леглото и взе ръката ѝ. Тя го гледаше спокойно, после очите ѝ внезапно се наляха със сълзи. Той предпазливо я прегърна и тя отпусна чело на рамото му. „Какво да сторя — мислеше си Бернар, — какво да кажа? Ама че мръсник съм!“ Погали я по косите, пръстите му се заплитаха в дългите кичури. Машинално се зае да ги оправя. Тя още имаше температура. „Трябва да говоря — повтаряше си Бернар, — трябва да смогна да говоря.“

— Бернар — пророни тя, — нашето дете...

И се разхлипа, притисната към него. Той усещаше как раменете ѝ се тресат под длани му. „Стига, стига“ — брътвеше успокоително. И внезапно проумя, че това е жена му, че му принадлежи, само негова е, че мисли само за него и едва не е умряла. Че навярно е единственото му притежание и за малко да я загуби. Завладя го тъй покъртително чувство за собственост и жал към тях двамата, че извърна глава. „Човек се ражда с плач, не е случайно, по-нататък може да следват само помеки видоизменения на този плач.“ Странното нещо, което засядаше в гърлото му и го оставяше без сили до рамото на Никол, която вече не

обичаше, беше възвръщането към този първи вик при раждането. Всичко друго е било само бягства, пориви, театър. За миг забрави Жозе, отаден единствено на отчаянието си.

По-късно утеши Никол както можа. Бе нежен, говореше ѝ за тяхното бъдеще, за книгата си, от която заяви, че е доволен, за децата, които скоро ще им се родят. Тя искала да кръсти сегашното Кристоф, призна му, все още през сълзи. Той одобри, предложи „Ан“ и тя се засмя, защото било всеизвестно, че мъжете предпочитат да имат дъщери. Все пак той търсеше начин да позвъни на Жозе още същата вечер. Лесно намери предлог — свършил бил цигарите. Щандовете за тютюневи изделия в заведенията са от далеч по-голяма полза, колкото изглежда. Касиерката го посрещна с радостен възглас: „Най-сетне си дойдохте!“ и той изпи един коняк на бара, преди да поискав телефонен жетон. Щеше да каже на Жозе: „Имам нужда от вас“ и щеше да е истина, но нищо нямаше да се промени. Когато ѝ говореше за тяхната любов, тя му говореше за краткостта на всяка любов. „След година или след два месеца вече няма да ме обичаш.“ Единствена сред хората, които познаваше. Жозе имаше цялостно чувство за време. Останалите, под подтика на дълбок инстинкт, се мъчеха да вярват в трайността, в окончателното прекратяване на самотата си; а той беше като тях.

Набра номера, но никой не вдигна. Припомни си нощта, когато по телефона се бе натъкнал на онова ужасно типче и леко се усмихна от щастие. Жозе навярно спеше свита на кълбо, с разперени ръце и извърнати нагоре длани — единственият жест в цялото ѝ поведение, който сочеше, че тя има нужда от някого.

Едуар Малиграс наливаше липов чай. Вече седмица Беатрис пиеше липов чай, от здравословни съображения. Подаде ѝ една чаша, после друга на Жолио, който се разсмя и каза, че е пълна отврат. След което двамата мъже си сипаха по един скоч. Беатрис ги обяви за алкохолици и Едуар се отпусна в креслото, безметежно щастлив. Връщаха се от театъра, откъдето той бе взел Беатрис, и тя бе поканила Жолио на чаша в дома си. Сега тримата бяха уютно разположени, навън валеше, а Жолио беше забавен.

Беатрис беше бясна. Намираше за недопустимо, че Едуар поднася чая и така се изтъква като домакин. Беше злепоставящо.

Забравяше, че Жолио има пълна яснота относно тяхната връзка. Никой не се съобразява с условностите повече от отегчена жена. Тя дори забравяше, че сама бе привикнала Едуар на такива действия, възприемайки го с лекота като свой паж.

И тъй, тя се впусна да обсъжда постановката с Жолио, упорито отказвайки да включи Едуар в разговора, въпреки усилията на Жолио; накрая той се обърна към Едуар:

— Как е положението със застрахователното дело?

— Отлично — отвърна Едуар.

Изчери се. Дължеше на директора си сто хиляди франка, тоест две месечни заплати, и петдесет хиляди на Жозе. Опитваше се да не мисли за това, но по цял ден се тресеше от тревога.

— Ето какво ми трябва и на мен — заяви Жолио без задна мисъл.

— Такава на работа.

Спокоен си, нямаш невъобразимите парични грижи, свързани с поставяне на пьеса.

— Не ви виждам да се занимавате с подобна дейност — обади се Беатрис. — То е все едно да си търговски пътник, или почти...

Допълни думите си с тих, оскърбителен смях, предназначен за Едуар.

Последният не помръдна, но я изгледа слисано. Жолио продължи:

— Грешите, с охота бих предлагал договори за застраховки. Ще разгърна целия си талант да убеждавам. „Госпожо, никак не изглеждате добре, скоро ще умрете, сключете застраховка, та съпругът ви да може да се ожени повторно, разполагайки с някакви парици.“

И се разсмя. Едуар възрази с несигурен глас:

— Всъщност аз не правя точно това. Имам офис. Където се отегчавам — добави извинително заради привидната претенциозност на „офис“. — Работата ми е да класифицирам...

— Андре — прекъсна го Беатрис, — искате ли още малко скоч?

Последва миг мълчание. Жолио направи отчаяно усилие:

— Не, благодаря. Помня един чудесен филм, озаглавен „Застраховка смърт“. Гледали ли сте го?

Въпросът беше отправен към Едуар. Беатрис обаче вече не се владееше. Жадуваше Едуар да се махне. А той очевидно щеше да остане, тъй като от три месеца цялото поведение на Беатрис го

упълномощаваше да го стори. Щеше да остане и да спи в леглото ѝ, а това на нея ѝ беше досадно до смърт. Търсеше отмъщение.

— Знаете ли, Едуар е от провинцията.

— Гледал съм филма, в Каен — отговори на въпроса Едуар.

— Ах, Каен, каква прелест! — добави тя присмехулно.

Едуар стана, леко зашеметен. Изглеждаше тъй стъписан, та Жолио се зарече, че някой ден ще накара Беатрис да си плати.

Едуар стоеше прав и се колебаеше. Не можеше да допусне, че Беатрис го е разлюбила, нито дори, че се дразни от него; това би означавало разпад на сегашния му живот, а той никога не си бе представлял подобно нещо. Все пак попита учтиво:

— Досаждам ли ви?

— Ни най-малко — процеди Беатрис.

Той си седна обратно. Разчиташе на нощта и на топлината на леглото, за да разпита Беатрис. Отметнатото ѝ лице, тъй красиво и трагично в сумрака, отдаденото ѝ тяло щяха да му дадат най-убедителните отговори. Той обичаше физически Беатрис, въпреки относителната ѝ студенина. Дори напротив, именно пред студенината и неподвижността ѝ намираше най-щадящите и най-страстните си жестове. Часове наред оставаше повдигнат на лакът, да я гледа как спи — млад мъж, влюбен в мъртва жена.

Тази нощ тя бе още по-далечна от друг път. Беатрис беше съвършено чужда на всякакви угрizения. Там ѝ беше чарът. Той спа много лошо и започна да вярва в злочестината си.

Тъй като изобщо не беше сигурна в чувствата на Жолио, Беатрис се двоумеше дали да зареже Едуар. Никой никога не я бе обичал тъй безумно и всеотдайно и тя си го знаеше. Все пак разреди доста срещите и Едуар се оказа запокитеен сам в Париж.

Дотогава Париж се свеждаше за него до два маршрута: преходът между службата му и театъра и този между театъра и жилището на Беатрис. Всеки познава мъничките селища, които страсти изгражда в лоното на най-големите градове. Едуар тутакси се почувства изгубен. Машинално продължи да използва същите маршрути. Но тъй като нямаше достъп до гримьорната на Беатрис, всяка вечер си купуваше билет за представлението. Слушаше пиесата разсеяно, чакаше появата

на Беатрис. Тя изпълняваше ролята на духовита субретка. Излизаше на сцената във второто действие и казваше на един младеж, който идва да вземе от дома ѝ любовницата си, но е подранил:

— Господине, знайте, че за жената точното време често е навреме. След време понякога още е навреме. Но преди време никога не е навреме.

Без да е наясно защо, незначителното изявление късаше сърцето на Едуар. Той го очакваше, помнеше наизуст трите предшестващи го реплики и затваряще очи, когато идваше ред на Беатрис. То му припомняше щастливите дни, когато ги нямаше за Беатрис всичките тия делови срещи, всичките тия мигрени, всичките тия обеди у майка ѝ. „Времето, когато Беатрис ме обичаше.“ Колкото и да беше безсъзнателен, Едуар поначало си знаеше, че той е любещият, а тя — любимата. Извличаше от това горчиво доволство, на което едва дръзваше да даде словесен израз: „Тя никога не ще може да ми каже, че вече не ме обича“.

Скоро, въпреки строгите икономии, които предприе по отношение на обедите си, вече нямаше възможност да си позволи дори и правостоящо място. Почти не се виждаше с Беатрис. Не смееше да изкаже възражение. Страхуваше се. И тъй като не можеше да се преструва, кратките му срещи с нея се превръщаха в низ от негласни и страстни въпроси, които доста разклащаха душевното равновесие на младата жена. Впрочем Беатрис разучаваше ролята си в предстоящата постановка на Жолио и почти не забелязваше лицето на Едуар. Нито пък това на Жолио, трябва да ѝ се признае. Имаше роля, истинска роля, огледалото в стаята ѝ отново бе станало най-добрата ѝ приятелка. То вече не отразяваше източното тяло и сведенияния тил на един млад кестенява мъж, а пламенната героиня в драма от деветнайсети век.

За да притъпи отчаянието си и копнежа по тялото на Беатрис, Едуар тръгна да се разхожда из Париж. Извървяваше дневно десетдванайсет километра, излагайки пред минувачите измършавяло, отсъстващо, гладно лице, което би му осигурило множество любовни приключения, ако се бе насочил нататък. Той обаче нищо не забелязваше. Мъчеше се да разбере. Да разбере какво се е случило, в какво се е провинил, та вече да не заслужава Беатрис. Не можеше да знае, че, напротив, твърде много я заслужава, а за това няма прошка. Една вечер, достигнал до дъното на болката, а за капак от два дни не

сложил и залък в уста, той се озова пред входа на семейство Малиграс. Влезе. Завари чичо си да седи на дивана и да разлиства театрален бюлетин, което го озадачи, понеже Ален четеше най-вече литературни списания. Взряха се един в друг с двойна изненада, защото и двамата имаха изтерзан вид, без да знаят, че причината е една. Фани влезе, целуна Едуар, изрази почуда от измъчения му изглед. Самата тя, обратно, беше подмладена и свежа. Решила бе да не обръща внимание на болестта на Ален, да посещава козметични салони и да осигури на съпруга си уютен дом. Наясно беше, че така следва предписанията на женските списания, но щом умът явно нямаше нищо общо с цялата история, не се поколеба. След като първоначалният й гняв бе отминал, единствената й цел беше благополучието или поне покоят на Ален.

— Едуар, миличък, изглеждате уморен. Заради работата по застраховките ли? Трябва да се грижите повече за себе си.

— Много съм гладен — призна Едуар.

Фани се разсмя.

— Елате с мен в кухнята. Има шунка и сирене.

Канеха се да излязат, когато ги спря гласът на Ален. Беше тъй равен, че звучеше напевно.

— Едуар, видя ли снимката на Беатрис в „Опера“?

Едуар с един скок се озова до чичо си и се наведе през рамото му. Беатрис беше във вечерна рокля. *Младата Беатрис Б. репетира главната роля в предстоящата постановка в „Атена“*. Фани се втренчи за секунда в гърбовете на своя съпруг и племенника му, после се врътна кръгом. В кухнята се взря в огледалцето на стената и каза на глас:

— Хващат ме нервите. Страшно ме хващат нервите.

— Излизам — съобщи Ален.

— Ще се прибереш ли тази нощ? — запита Фани с благ глас.

— Не знам.

Не я гледаше, вече не я гледаше. Понастоящем с лекота прекарваше нощите си в пиене, заедно с проститутката от квартала край Мадлената, и приключваше в нейната квартира, обикновено без да я докосне. Тя му разправяше слушки за клиентите си, а той я слушаше, без да я прекъсва. Държеше стая близо до гара „Сен Лазар“ и през разтворените капаци на прозореца се виждаше улична лампа, чиито лъчи набраздяваха тавана. Когато беше пил много. Ален

заспиваше незабавно. Нямаше представя, че Жолио плаща на момичето и приписваше отзивчивостта ѝ на привързаност, каквато тя впрочем действително започваше да изпитва към кроткия и възпитан мъж. Забраняваше си да мисли за Фани, чисто добро настроение смътно го успокояваше.

— Отдавна ли не сте се хранили?

Фани с топлота наблюдаваше Едуар, който ядеше стръвно. Той вдигна очи към нея и пред радушния ѝ поглед усети как прелива от признателност. Някак се пропукваше. Чувствал се бе крайно нещастен, а Фани беше крайно мила. Припряно пресуши чаша бира, за да разхлаби менгемето, което стягаше гърлото му.

— От два дни — отвърна.

— Нямате пари?

Той кимна. Фани възнегодува:

— Вие сте луд, Едуар. Знаете, че домът ни винаги е отворен за вас. Идвайте, когато пожелаете, не чакайте да бъдете пред припадък. Смешно е.

— Да — съгласи се Едуар, — аз съм смешен. И нищо повече дори.

Бирата леко го бе замаяла. За първи път се замисляше да се отърве от своята обременителна любов. Осъзнаваше, че в живота има и друго. Приятелство, сърдечност и най-вече разбиране от страна на хора като Фани, тази прекрасна жена, с която чично му бе имал мъдростта и късмета да се свърже. Върнаха се в дневната. Фани взе някакво плетиво, защото от един месец се бе захванала да плете. Плетенето е сред основните отдушници на нещастните жени. Едуар приседна в краката ѝ. Запалиха огън в камината. И двамата се чувстваха по-добре.

— Разкажете ми какво не е наред — рече Фани след малко.

Допускаше, че ще ѝ говори за Беатрис, но вече започваше да изпитва към нея известно любопитство. Открай време я намираше красива, с доста живец, малко глупава. Може би Едуар щеше да ѝ разясни нейния чар? Макар Фани да подозираше, че Ален се стреми не към нея, а към определен образ.

— Знаете, че ние... така де, че Беатрис и аз...

Объркваше се. Фани му отправи съучастническа усмивка и той се изчерви; същевременно го прониза остро съжаление. Действително,

за всички околни той се беше явявал облагодетелстваният любовник на Беатрис. Вече не беше такъв. Заговори с накъсан глас. Докато се опитваше да обясни, да схване самият той причината за своето нещастие, то му се открояваше все по-отчетливо и Едуар довърши разказа си с глава върху коленете на Фани, разтърсван от своя рода спазми, които му действаха освободително. Фани го галеше по косите, развълнувано повтаряше: „горкото момче“. Разочарова се, когато той се отдръпна, защото ѝ бе приятна мекотата на косата му.

— Прощавайте — рече Едуар засрамено. — Толкова съм сам и от тъй отдавна.

— Знам какво е — отвърна Фани неволно.

— Ален... — започна Едуар.

Ала мъкна, внезапно сещайки се за странното поведение на Ален и как той се беше измъкнал малко по-рано. Фани реши, че е в течение. Описа му „лудостта“ на мъжа си и едва пред неговото изумление проумя, че е бил в неведение. Изумление, което впрочем беше доста оскърбително. От представата, че чично му може да обича и желае Беатрис, Едуар просто окаменя. Той го осъзна, замисли се за мъката на Фани, хвана я за ръката. Тя беше на лежащ стол, а той седеше при коленете ѝ; беше изтощен от болка. Отпусна се напред и положи глава върху рамото на Фани, която остави плетивото си.

Унесе се. Фани угаси лампата, за да заспи той по-лесно. Не помръдваше, едва-едва дишаше, дъхът на младежа равномерно облъхваше шията ѝ. Изпитваше лек смут, опитваше се да не мисли.

След час Едуар се събуди. Беше на тъмно, усещаше до себе си женско рамо. Първият му порив беше порив на мъж. Фани го притисна към себе си. После нещата се развиха от само себе си. Призори Едуар отвори очи.

Беше в непозната постеля, а на равнището на очите му върху чаршафа лежеше стара ръка, отрупана с пръстени. Той стисна клепачи, сетне стана и си тръгна. Фани се престори, че спи.

Жозе се обади на Бернар още на идния ден. Каза му, че трябва да поговорят, и на него тутакси му стана ясно. Впрочем поначало му беше ясно, установи го от собственото си спокойствие. Имаше нужда от нея, обичаше я, но тя не го обичаше. В тези три дадености се съдържаше

цял низ от болки и уязвимости и дълго време щеше да му е необходимо, за да се отърси от тях. Трите дни в Поатие щяха да бъдат едничкият му подарък за тази година, едничкият миг, когато от щастие се е държал като мъж. Защото нещастието не учи на нищо и който е примирен, е грозен.

Валеше все по-обилно, хората повтаряха, че това не е никаква пролет. Бернар крачеше към последната си среща с Жозе и като стигна, видя, че тя вече го чака. И всичко се разигра като сцена, която той сякаш предварително бе гледал.

Седяха на една пейка, не спираше да вали, чувстваха се смъртно уморени. Тя му казваше, че не го обича, той отговаряше, че няма значение, и от нищетата на техните изречения очите им се наслъзяваха. Пейката беше от онези край „Конкорд“, които са разположени малко нависоко, над площада и несекващия автомобилен поток. Там светлините на града стават жестоки като детски спомени. Двамата се държаха за ръце, той свеждаше към лицето на Жозе, струяще от дъжд, собственото си струяще от болка лице. И си разменяха страстно любовни целувки, защото бяха два примера, че животът е зле устроен, но това им беше безразлично. Достатъчно се обичаха взаимно. А подгизналата цигара, която Бернар напразно се опитваше да запали, беше олицетворение на живота им.

Те никога нямаше да съумяват да бъдат истински щастливи и си го знаеха отсега. И знаеха още, смътно, че това няма никакво значение. Съвсем никакво.

Седмица след вечерта с Фани Едуар получи нотариално заверено писмо, с което го приканваха да плати сметката, натрупана при шивача. Той беше похарчил последните си франкове, за да изпрати цветя на Фани, която си поплака над тях, без той да разбере. Оставаше му едно-единствено решение, до което вече бе прибягвал: Жозе. Отби се в дома й една събота сутрин. Нея я нямаше, но завари Жак, вгълбен в помагалата си по медицина. Той го осведоми, че Жозе ще си дойде за обед и продължи да учи.

Едуар се повъртя из дневната, покрусен при мисълта, че се налага да чака. Смелостта му се изпаряваше. Вече търсеше някакъв мним предлог, с който да оправдае посещението си. Тогава Жак влезе

при него, бегло го стрелна с очи и седна отсреща му, след като му предложи евтина цигара. Мълчанието ставаше нетърпимо.

— Не изглеждате особено весел — обади се накрая Жак.

Едуар кимна. Младежът го наблюдаваше със симпатия.

— Вижте, не се бъркам в чуждите работи, но рядко съм срещал човек с толкова затормозен вид.

Усещаше се, че му иде да подсвирне от възхищение. Едуар му се усмихна. Жак му допадаше. Не беше като разните млади театрали, нито като Жолио. Едуар отново се почувства мъж.

— Жени — каза кратко.

— Ex, братле... — въздъхна състрадателно Жак.

Настана дълго мълчание, изпълнено със спомени от двете страни. Жак се прокашля:

— Жозе?

Едуар поклати глава в знак на отрицание. Но го глождеше известно желание да впечатли събеседника си:

— Не. Една актриса.

— Такива не познавам. — И добави: — Сигурно и те не са цвете за мирисане.

— Никак даже! — отвърна Едуар.

— Ще питам дали може да ни дадат по питие — заяви Жак.

Стана, пътешестващият Едуар по рамото дружески, макар и възсилничко, и се върна с бутилка бордо. Когато Жозе пристигна, двамата бяха видимо в настроение, говореха си на „ти“ и непринудено обсъждаха жените.

— Здравейте, Едуар. Не изглеждате добре. Едуар ѝ беше мил. Видимата му уязвимост я трогваше.

— Как е Беатрис?

Жак ѝ отправи тъй очебиен знак, че самият Едуар го забеляза. Тримата се спогледаха и Жозе се разсмя.

— Явно нещата не вървят. Искате ли да обядвате с нас?

Прекараха следобеда заедно, в разходка из гората и разговор за Беатрис. Едуар и Жозе вървяха под ръка, поемайки по алеите, докато Жак газеше през тревата и се промушваше през гъсталациите, мяташе шишарки, правеше се на първобитен човек, не пропускайки от време на време да ги пресреща и да заявява, че въпросната Беатрис заслужава един хубав пердах и туйто. Жозе се смееше, а Едуар се чувстваше

донейде утешен. Накрая ѝ призна, че се нуждае от пари, и тя му каза да не се беспокои.

— Струва ми се, че най-вече се нуждая от приятели — добави Едуар и поруменя.

Жак, който тъкмо тогава изникна, му заяви, че това вече е факт, поне що се отнася до него. Жозе го подкрепи.

Оттогава насетне се срещаха всяка вечер. Усещаха се дружески настроени, млади и доста щастливи.

Ала ако с присъствието си Жозе и Жак му носеха всекидневна разтуха, от друга страна, го и обезсърчаваха. От разказа му за отношенията с Беатрис напоследък те бяха поставили диагнозата, че за него всичко е изгубено. Той обаче не беше толкова сигурен. Понякога виждаше Беатрис между две репетиции и, в зависимост от случая, тя или го целуваше нежно и го наричаше „миличък“, или изобщо не го поглеждаше, с отегчен вид. Той реши да си изясни положението, за да му е чиста съвестта, макар че при дадените обстоятелства изразът му звучеше фалшиво.

Бяха в едно кафене, срещу театъра. Намираше я по-красива от всякога, защото бе уморена, бледа, с онази трагична и благородна маска, която той така много харесваше. Денят ѝ беше от разсейните, а той би предпочел да е от нежните — тогава би имал повече шанс да чуе от нея: „Ама напротив, обичам те“. Все пак се реши да проговори:

— Добре ли върви писата?

— Ще трябва да репетирам цяло лято — отвърна тя.

Бързаше да си тръгне. Жолио щеше да се отбие на репетицията. Все така не знаеше дали към нея той изпитва чувства или желание, или пък в очите му е просто актриса.

— Искам да ви кажа нещо — обади се Едуар.

Свел беше глава. Тя виждаше корените на меката му коса, която по-рано ѝ харесваше да гали. Беше ѝ станал съвършено безразличен.

— Обичам ви — продължи той, без да я гледа. — Мисля, че вие не ме обичате, или вече не.

Пламенно жадуваше да получи от нея яснота по тази точка, във връзка, с която все още имаше съмнения. Нима бе възможно техните нощи, въздишките, смехът...? Ала тя не отговори. Очите ѝ се рееха над главата му.

— Отговорете ми — рече той накрая.

Това не можеше да продължава. Нека тя си каже! Той страдаше и машинално кършеше ръце под масата. Тя сякаш се изтръгна от някакъв унес. Мислеше си: „Ама че досада!“.

— Скъпи Едуар, искам да разберете едно. Не ви обичам вече, така си е, и все пак много ви обичам. Но ви обичах много.

Вътрешно отбеляза колко важно е мястото на думичката „много“, що се отнася до чувствата. Едуар вдигна глава.

— Не ви вярвам — отвърна скръбно.

Погледнаха се в очите. Не им се беше случвало често. Прииска й се да му викне: „Не, никога не съм ви обичала! Е, и? Че защо да ви обичам? Защо трябва да обичам някого? Да не смятате, че си нямам друга работа?“. Замисли се за театралната сцена, студено бялнала се под прожекторите, или пък тъмна, и усети прилив на щастие.

— Хубаво, не ми вярвайте — рече. — Но винаги ще бъда ваша приятелка, каквото и да се случи. Вие сте прекрасен човек, Едуар.

Той я прекъсна с тих глас:

— Но нощем...

— Какво означава „нощем“? Вие...

Мълкна. Той вече си беше тръгнал. Крачеше по улицата като обезумял, повтаряше: „Беатрис, Беатрис“ и му идеше да се бълска в стените. Ненавиждаше я, обичаше я и при спомена за първата им нощ коленете му се подкосяваха. Вървя дълго и накрая стигна у Жозе. Тя го настани да седне, даде му голяма чаша алкохол, не му каза нищо. Той заспа като отсечен. Като се събуди, Жак си беше дошъл. Излязоха тримата, после пияни се върнаха у Жозе, където го сложиха да легне в стаята за гости. Той остана там до лятото. Все още обичаше Беатрис и, като чично си, първо изчиташе във вестниците театралната рубрика.

Лятото се стовари връз Париж като камък. Всеки следващ подмолния ход на своята страсть или на навиците си, та от безмилостното юнско слънце стреснато надигнаха главите си на нощи твари. Трябваше да се замине, да се намери продължение или смисъл на отминалата зима. Всеки откриваше свободата и самотата, възникващи от близостта на годишната почивка, всеки се питаше с кого и как да я преори. Еднствена Беатрис, обвързана с репетициите, убягваше от тази трудност, макар и не, без да се ожалва. Колкото до Ален Малиграс, той пиеше невъобразимо много, а Беатрис вече бе само предлог за целия му смут. Придобил беше навика да заявява:

„Имам работа, която харесвам, прекрасна съпруга, приятен живот. Е, и какво?“ На това „Е, и какво?“ никой не се чувстваше способен да отговори. Жолио само му бе обърнал внимание, че късничко е изнамерил това словосъчетание. Но пък естествено никога не беше късно, за да се пие.

Ето как Ален Малиграс откри определен вид смут и способите да го лекува, до които най-често прибягват младежите: леките момичета и алкохола. Такава е бедата от големите и преждевременни страсти като тази към литературата: те всяко обичат на други, по-дребни, но по-остри и по-опасни поради своята закъснялост. Ален им се отдаваше с дълбоко чувство за вътрешно удобство, сякаш най-сетне постигаше покой. Жivotът му беше низ от бурни нощи, защото приятелката му Жаклин довеждаше любезността си дотам да му устрои сцени на ревност — които го възторгваха, — и от дни, прекарани като в кома. „Аз съм като странника на Бодлер — казваше той на покрусения Бернар, — гледам облаците, дивните облаци.“

Бернар би го разбрал, ако обичаше момичето, но не разбираше, че обича подобен живот. В добавка към отношението му се наслагваше смътна завист. И на него му се искаше да пие, да забрави Жозе. Ала му беше ясно, че не се стреми към бягство. Един следобед отиде при Фани във връзка с някакъв практически въпрос и се изненада, като я завари много отслабнала и видимо въоръжена със защита, която си бе изградила напоследък. Естествено стигнаха до разговор за алкохолизма на Ален, който вече за никого не беше тайна. Бернар бе поел задачите му в издателството; изумлението там все още бе твърде дълбоко, та така създалото се положение да има последствия.

— Какво бих могъл да сторя? — попита Бернар.

— Нищо — отвърна спокойно Фани. — У него имаше цял един облик, който аз изобщо не познавах, вероятно не го е познавал и той. Предполагам, че когато двама души живеят заедно цели двайсет години, а до такава степен не се познават...

Тя направи лека, тъжна гримаса, която покърти Бернар. Той я хвана за ръката и се удиви от пъргавината, с която тя я отдръпна, и от руменината, плъзнала по лицето ѝ.

— Ален е в криза — каза. — Не е толкова страшно... Всичко започна с Беатрис. Чрез нея разбра, че животът му е празен... Да, да, знам — добави уморено, — знам, че съм добра съпруга.

Бернар си припомни пламенните разкази на Ален за новия му живот: подробностите, значението, което придаваше на жалките преживелици в бара край Мадлената. Целуна ръка на Фани и си тръгна. На стълбището се размина с Едуар Малиграс, който отиваше да посети Фани. Двамата никога не бяха споменавали помежду си за съвместната нощ. Тя просто му бе поблагодарила с равен глас за цветята, които той ѝ бе пратил на следващия ден. Той присядаше в краката ѝ и заедно гледаха през високия прозорец как стихийните юнски слънца връхлитат Париж. Говореха за живота, за природата, разсеяно, благо, и у Фани неволно се усилваше новопридобитото ѝ усещане за настъпващия край на света.

Едуар в нозете ѝ се оставяше да бъде понесен от една болка — която ставаше все по-смътна, — и от смущение, достатъчно мощно, та на всеки три дни да го отвежда при нея, сякаш за да се увери, че не я е наранил. А сетне с облекчение и някак развеселен се връщаше в апартамента на Жозе. Там заварваше Жак, обезумял от тревога заради изпитите, на които току-що се бе явил, и Жозе, сведена над пътна карта, защото в края на юни тримата щяха да заминат за Швеция.

Отпътуваха на уречената дата. Малиграсови, от своя страна, бяха поканени за един месец в извънградската къща на свои приятели. Там Ален си прекара времето да тършува за бутилки. Единствен Бернар остана цялото лято в Париж да работи върху романа си, докато Никол си почиваше у родителите си. Колкото до Беатрис, тя прекъсна репетициите, за да отиде при майка си на Лазурния бряг, където разби няколко сърца. Празният Париж кънтеше под неуморните стъпки на Бернар. Ето на тази пейка бе целувал Жозе за последен път, ето от този бар и бе позвънил в ужасната нощ, когато се оказа, че тя не е сама, ето тук бе спрятал, преливащ от щастие, вечерта след завръщането им, когато си мислеше, че най-сетне се е домогнал до нещо... Бюрото му беше прашасало на слънчева светлина, той четеше много и мигове на дълбок покой странно се примесваха към неговата натрапливост. Крачеше към позлатените мостове със своите съжаления — и вече със спомена за тези съжаления. И често от яркия Париж изгряваше дъждовният Поатие. Сетне, през септември, другите се завърнаха; натъкна се на Жозе зад волана на колата ѝ и тя паркира крайprotoара,

за да си поговорят. Опрял лакът на отсрецния прозорец, той гледаше тясното ѝ загоряло лице сред водопада от черни коси и си мислеше, че никога няма да се съвземе.

Да, пътуването минало добре, Швеция била красива. Едуар ги наврял в една канавка, но се отървали невредими, защото Жак... Тя мълкна. Бернар не успя да сдържи гневния си порив:

— Сигурно ще ви се сторя груб, но според мен такова тихо щастие не ви приляга.

Тя не отговори, усмихна му се тъжно.

— Прощавайте. Най-малко на мен подхожда да говоря за щастие, тихо или не. И не забравям, че ви дължа единственото си за годината...

Тя положи ръка върху неговата. Ръцете им имаха еднаква форма, тази на Бернар просто беше по-голяма. Забелязаха го и двамата, без да го изразят гласно. Тя си тръгна, а той се прибра у дома. Никол бе щастлива благодарение на добротата и покоя, които той извличаше от тъгата си. Все беше нещо.

— Беатрис. Ваш ред е.

Беатрис излезе от сянката, пристъпи в яркия участък на сцената, простроя ръце напред. „Нищо чудно, че е толкова куха — помисли си Жолио внезапно. — Толкова пространство, толкова мълчание трябва да запълва всеки ден, повече не може да се иска от нея...“

— Съвсем успешно се справя...

Журналистът до него не откъсваше очи от Беатрис. Течаха последните репетиции и Жолио отсега беше наясно: тя щеше да се окаже откритието на годината, а може би, в добавка, и голяма актриса.

— Дайте ми никакви сведения за нея.

— Тя сама ще ви ги даде, драги. Аз съм просто директорът на този театър.

Журналистът се усмихна. Цял Париж беше убеден, че двамата имат връзка. Жолио я водеше навсякъде. Ала от стремеж към романтичност очакваше генералната репетиция, за да „узакони“ отношенията — за голямо огорчение на Беатрис, която намираше за по-здравословно да има явен любовник. Ако той дотолкова не я бе злепоставил, щеше да му е смъртно обидена.

— Как я намерихте?

— Тя сама ще ви разкаже. Добре разказва.

Действително. Беатрис беше съвършена с представителите на пресата. Отговаряше на въпросите със смесица от любезност и високомерие, много подобаваща за млада надежда на театралното поприще. За щастие все още не беше известна, нямаше участия в киното, не се бе замесвала в скандал.

Тя усмихната пристъпваше към тях. Жолио ги представи един на друг.

— Оставяม ви. Беатрис, ще ви чакам в барчето на театъра.

Той се отдалечи. Беатрис го сподириса очи — дълъг поглед, предназначен да разкрие на журналиста онова, в което той и бездруго беше убеден, и най-сетне се обърна към него.

Половин час по-късно се настани до Жолио, който пиеше джин фис, плесна с ръце, за да приветства сmisления му избор, и сама си поръча един. Изпи го със сламка, като от време на време вдигаше към Жолио големите си тъмни очи.

Жолио се разнежваше. Колко беше сладка със своите превземки, с дребните си неистови амбиции! Колко смешна беше жаждата за успех сред огромния цирк на живота! Чувстваше у себе си космически дух.

— Скъпа Беатрис, каква суета са всичките ни усилия напоследък...

Впусна се в дълга реч. Умираше си да й обяснява нещо в продължение на десет минути, а тя да го слуша внимателно, след което да обобщи речта му в едно кратко, очарователно разумно и шаблонно изреченийце, за да му покаже ясно, че го е разбрала. „В края на краищата, щом обобщава, значи е обобщимо.“ И както всеки път, когато се докосваше до собствената си посредственост, го обзе своегорода жестоко удоволствие.

— Точно така е — каза тя, след като той изложи мислите си. — Ние сме нищо работа. Слава богу, че обикновено не го съзнаваме. Иначе не бихме постигнали каквото и да било.

— Именно — възликува Жолио. — Вие сте самото съвършенство, Беатрис.

Целуна й ръка. Тя реши да се обяснят. Желаеше ли я той, или беше хомосексуалист? Не виждаше за мъж друга алтернатива.

— Андре, знаете ли, че за вас се носят неприятни слухове? Като приятелка ви го казвам.

— Неприятни слухове във връзка с какво?

— Във връзка с... — Тя сниши глас. — Във връзка с вашите нрави.

Той се разсмя.

— И вие им вярвате? Скъпа Беатрис, как да ви разубедя?

Подиграваше ѝ се, тя го схвани в миг. Впериха очи един в друг и той вдигна ръка, сякаш да предотврати гневен изблик.

— Вие сте много красива и много съблазнителна. Надявам се, че в близко бъдеще ще допуснете да ви го изразя по-обстойно.

С жест на кралица тя му протегна ръка през масата и той притисна към нея развеселени устни. Определено обожаваше занаята си.

10.

Най-сетне дойде вечерта на предпремиерното представление. Беатрис стоеше права в гримърната си; наблюдаваше в огледалото чужденката, облечена в брокат — наблюдаваше я с уплаха. Именно тя щеше да реши съдбата ѝ. Глухата гълчка откъм салона вече достигаше до нея, но Беатрис се чувствуваше вледенена. Очакваше сценичната треска, която така и не идваше. А знаеше, че всички добри актьори страдат от нея. Тя обаче можеше само да гледа отражението си, неподвижна, машинално повтарящки си първото изречение от ролята:

— Нима пак той? Мигар не стига, че постигнах да бъде помилван?...

Така и не се получаваше. Леко запотени длани, усещане за абсурдност. Тъй дълго се беше борила, беше мислила за сегашния миг.

Трябваше да успее; съвзе се, приглади един кичур коса.

— Великолепна сте!

Жолио току-що бе отворил вратата, усмихнат, в смокинг. Приближи се до нея:

— Колко жалко, че днес имаме задължение! Иначе бих ви завел на танци.

Задължение!... През отворената врата гълчката нахлу по- силна и тя внезапно проумя. „Те“ я очакваха. Върху нея щяха да накащат всички техни погледи, всички тези свирепи, бръмливи мухи. Изпита страх. Хвана ръката на Жолио, стисна я. Той беше неин съучастник, но щеше да я остави сама. За миг го намрази.

— Трябва да слизаме — рече той.

Замислил бе първата сцена така, че при вдигането на завесата Беатрис да е с гръб към публиката. Трябваше да се опира на пианото и да се обърне едва при втората реплика на партньора си. Наясно беше защо е подходил така — самият той щеше да е зад кулисите и да види изражението ѝ, когато завесата се вдигне зад нея. Това го вълнуваше повече от колкото успеха на пиецата. Какво щеше да стори зверчето Беатрис? Отведе я до пианото и застана на своя пост. Отекнаха трите

удара, оповестяващи началото. Тя чу как завесата прошумолява. Взираше се в една гънка на покривчицата върху пианото. Сега „те“ я виждаха. Припълзна ръка, приглади гънката. Сетне не тя сякаш се обърна, а някой друг.

— Нима пак той? Мигар не стига, че постигнах да бъде помилван?

Това беше. Тя прекосяваше сцената. Забравяше, че актьорът, пристъпващ към нея, ѝ е заклет враг, защото ролята му беше равна по значение на нейната; забравяше, че е хомосексуалист. Щеше да го обикне, трябваше да му се хареса, той имаше лицето на любовта. Вече дори не виждаше тъмната маса, която дишаше вдясно от нея, най-сетне живееше.

Жолио беше забелязал произшествието с покривчицата. За секунда го прониза светкавичното прозрение, че заради Беатрис ще страда някой ден. После, след първо действие, сред аплодисментите, тя се върна при него непокътната, въоръжена до зъби, и той не успя да сдържи усмивката си.

Беше триумф. Жозе бе във възторг, Беатрис открай време ѝ беше забавна и ѝ вдъхваше симпатия. Хвърли въпросителен поглед към Едуар, вдясно от нея. Не изглеждаше особено развлънуван.

— Определено предпочитам киното, но все пак не е зле — заяви Как.

Жозе му се усмихна; той хвана ръката ѝ и тя, която ненавиждаше всякааква публична показност, го остави да я задържи. Не се бяха виждали от петнайсет дни, тъй като ѝ се бе наложило да посети родителите си в Мароко. Срещнали се бяха едва днес следобед, у приятели, където той бе отишъл след лекциите. Тя седеше пред отворена балконска врата, понеже времето беше меко, и го видя как захвърля палтото си в антрето, преди да се втурне в дневната. Не помръдна, просто усети как на устните ѝ се изписва неудържима усмивка — и като я видя, той спря, със същата почти болезнена усмивка. Сетне пристъпи към нея и докато изминаваше трите крачки, които ги разделяха, тя разбра, че го обича. Едър, мъничко глупав, буен. И докато я прегръщаше, припряно, заради околните, тя прокара ръка в

рижите му коси, без друга мисъл, освен: „Обичам го, той ме обича, невероятно е.“ Оттогава дишаше безкрайно предпазливо.

— Ален май е на път да заспи — обади се Едуар.

Действително, Ален Малиграс, който при влизането си в театъра трепереше как ще види Беатрис след три месеца, бе останал хладен. Красивата чужденка, която тъй талантливо се развихряше на сцената, вече нямаше нищо общо с него. Чудеше се как след представлението да се измъкне в посока към своя бар. Пиеше му се. Бернар беше проявил съобразителността да го заведе да обърне един скоч през първия антракт, но през втория Ален не посмя да помръдне от мястото си. Фани нямаше да се трогне, но той отгатваше какво ще си помисли; впрочем светлините отново гаснеха. Ален въздъхна.

Беше прекрасно. Тя знаеше, че е било прекрасно. Повториха ѝ го достатъчно пъти. Но тази сигурност не ѝ беше от полза. Утре може би щеше да се събуди с тези думи на уста, с увереността, че най-сетне е Беатрис Б., откритието на годината. Днес обаче... Тя стрелна с очи Жолио, който я откарваше към дома ѝ. Шофираше плавно, видимо унесен в разсъждения.

— Какво мислите за успеха?

Тя не отговори. Успехът беше поредицата от любопитни погледи, на които се бе натъкнала отвсякъде по време на коктейла след представлението, поредицата от напористи фрази, изречени от известни личности, поредицата от въпроси. Беше си постижение, някакво постижение, и малко ѝ беше чудно, че доказателството е тъй разпиляно. Стигнали бяха до входа ѝ.

— Може ли да се кача?

Жолио ѝ отвори отвън вратата на колата. Беатрис изнемогваше от умора, но не смееше да откаже. Навярно всичко това беше логично, но не успяваше да схване връзката между амбицията и волята, които не ѝ бяха давали мира от най-ранно детство, и сегашната увенчаваща ги вечер.

От леглото си тя наблюдаваше как Жолио, по риза, крачи надлъж и шир из стаята. Обсъждаше писцата. Доста свойствено бе за него да се задълбава в сюжета на дадена писца, след като я е изbral, поставил и слушал как се репетира в продължение на три месеца.

— Ужасно съм жаден — каза той накрая.

Тя му посочи къде е кухнята. Проследи го с очи докато излизаше, с възтесни рамене, с донякъде твърде отривисти движения. За миг ѝ се привидя източното гъвкаво тяло на Едуар и ѝ домъчния за него. Искаше ѝ се да е тук, да има край себе си млад човек, който и да е той, та заедно да се прехласват от изминалата вечер или да ѝ се посмеят, като на страхотна шега. Някой, който би възвърнал живота на нещата. Ала налице беше само Жолио със своите иронични коментари. И трябваше да прекара нощта с него. Очите ѝ се наляха със сълзи, тя внезапно се почувства слаба и много млада. Сълзите бликаха, тя бегло си повтаряше, че всичко е прекрасно. Жолио се върна. За щастие Беатрис умееше да плаче, без да се загрозява.

Посред нощ се събуди. Споменът за представлението мигом изплува в съзнанието ѝ. Но тя вече не мислеше за своя успех. Мислеше за трите минути, когато завесата се бе вдигнала, а тя се обърна — когато надмогна нещо значимо само чрез простото движение на тялото си. Тези три минути щяха да бъдат нейни всяка вечер занапред. И отсега отгатваше смътно, че те ще бъдат единствените истински в цялото ѝ съществуване, че това е нейният жребий. Отново заспа, умиротворена.

11.

Следващия понеделник семейство Малиграс устроиха една от обичайните си сбирки, първата от пролетта насам. Бернар и Никол, Беатрис — победоносно скромна, Едуар, Жак, Жозе и още доста хора я почетоха с присъствието си. Вечерта мина много весело. Ален Малиграс леко залитаše, но никой не обръщаše внимание.

По някое време Бернар се оказа край Жозе, до една стена, на която двамата се облегнаха, наблюдавайки гостите.

Докато той ѝ задаваше някакъв въпрос, тя му посочи с глава младия музикант, покровителстван от Фани, който тъкмо бе седнал зад пианото и започваше да свири.

— Познавам тази мелодия — прошепна, — прекрасна е.

— Същата е като миналата година. Помните ли, бяхме тук, в същия състав, тогава той пак я изsvири. Явно не му е дошло наум нещо друго. Нито пък на нас впрочем.

Жозе не отговори.

Гледаше Жак в срещуположния край на помещението.

Бернар проследи погледа ѝ.

— Някой ден ще го разлюбите — изрече тихо, — и някой ден аз сигурно също ще ви разлюбя. И отново ще бъдем сами и ще е пак същото. И ще е изминала още една година...

— Знам — каза тя.

И както бяха в сянка, хвана ръката му и я стисна, без да отклони очи към него.

— Жозе — промълви той, — не е възможно. Какво сторихме всички?... Какво се случи? Какво означава всичко това?

— Не бива да се въртим около тези неща — отвърна тя нежно, — така ще полудеем.

Издание:

Автор: Франсоаз Саган

Заглавие: След месец, след година

Преводач: Елка Лазарова, Валери Петров

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо

Издател: ИК „Фама“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2009

Тип: роман

Националност: френска

Печатница: УНИСКОРП

Редактор: Игор Шемтов

Технически редактор: Олга Стоянова

Коректор: Мария Христова

ISBN: 978-954-597-363-5

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/11082>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.